

241/28

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

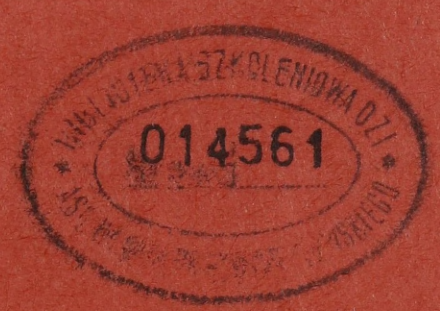
Do użytku
służbowego

Egz. Nr 000001

ppłk inż. Remigiusz LAMPKA

OGÓLNE ZASADY ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI

ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZKOŁENIOWEJ
AKADEMII SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego
37752

141/29

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

Do użytku
służbowego

Egz. Nr 000001

ppłk inż. Remigiusz LAMPKA

OGÓLNE ZASADY ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI

ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZKOLENIOWEJ
AKADEMII SZTABU GENERALNEGO
gen. broni K. Świerczewskiego

37752

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

KATEDRA OBRONY TERYTORIUM KRAJU

Inkl. prot. 12657

Do użytku
służbowego

ZATWIERDZAM
SZEF KATEDRY OBRONY TERYTORIUM
KRAJU

Egz. nr 000.001

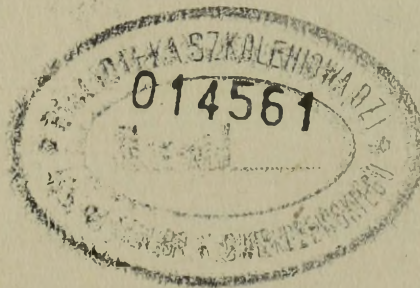
/-/ płk prof. Andrzej MADEJSKI

Fpłk inż. Remigiusz LAMPKA

OGÓLNE ZASADY ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI

ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZKOLENIOWEJ
AKADEMII SZTABU GENERALNEGO
im. gen. broni K. Świerczewskiego

nr 37752

WARSZAWA

Grudzień

1969 r.

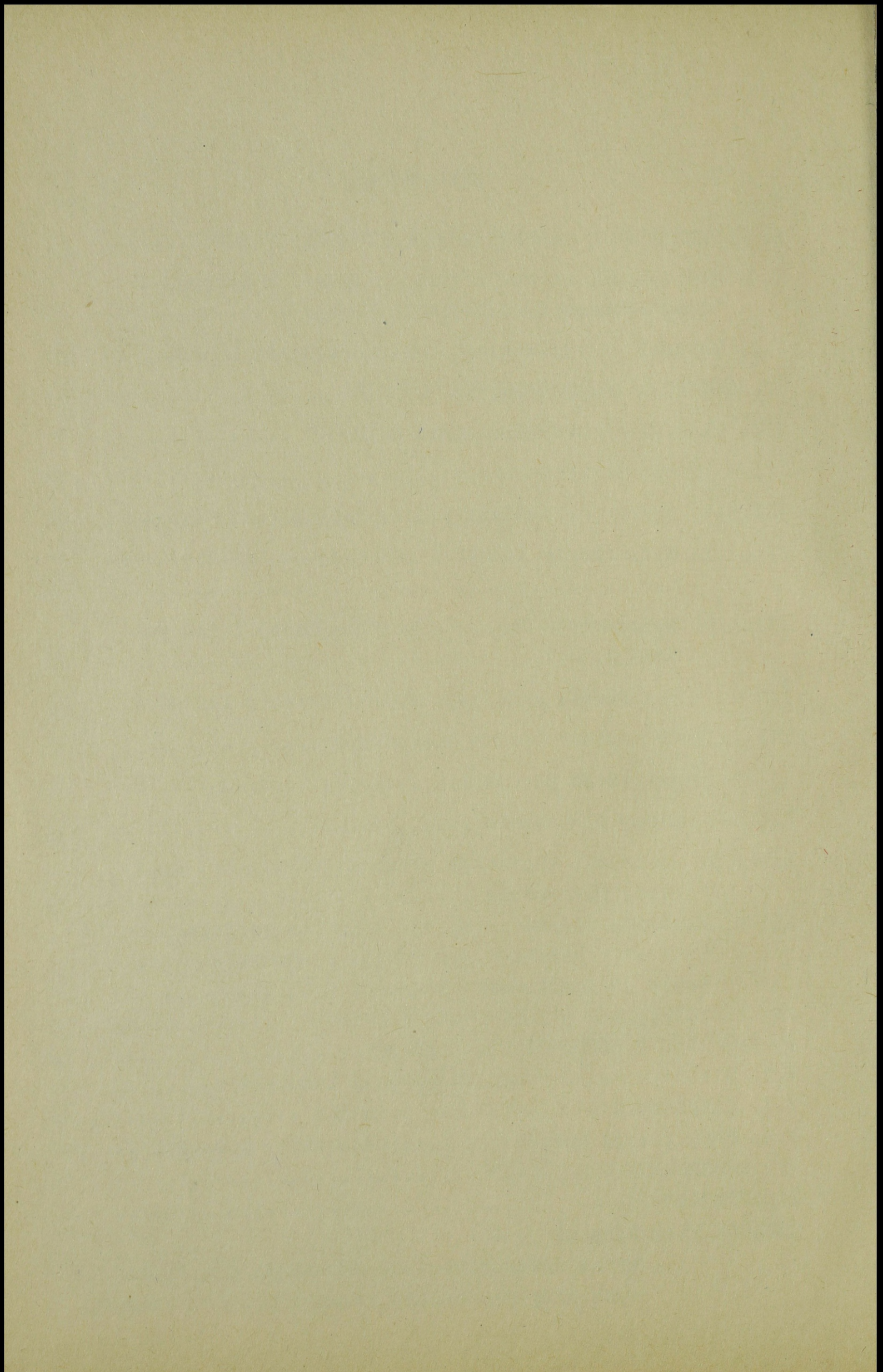
1871

SPIS TREŚCI

	Str.
I. KONIECZNOŚĆ I WARUNKI ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI	5
I.1. Konieczność rozśrodkowania ludności w przypadku wojny /konwencjonalnej i jądrowej/	5
I.2. Warunki przeprowadzenia rozśrodkowania ludności ..	10
II. OPERACJA ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI	13
III. PLANOWANIE ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI	18
III.1. Treść planowania	18
III.1.1. Wyznaczanie miast podlegających rozśrodkowaniu	18
III.1.2. Wyznaczanie ludności podlegające rozśrodkowa-	20
niu	
III.1.3. Wyznaczanie obszarów przyjmujących i ich po-	22
jemności	
III.1. Planowanie przebiegu rozśrodkowania ludności ..	24
III.2. Model cybernetyczny planowania	26
III.3. Organizacja planowania	28
III.3.1. Etapy planowania	28
III.3.2. Czynności instancji planujących - model sie-	29
ciowy planowania	
III.4. Elementy zmechanizowanego i automatycznego prze-	34
twarzania danych i informacji w systemie plano-	
wania rozśrodkowania ludności	
IV. PRZYGOTOWANIE ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI	39
V. PRZEBIEG ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI	42
V.1. Elementy ruchu rozśrodkowywanej ludności	43
V.2. Kinematyka rozśrodkowania ludności	45
V.3. Organizacja kierowania rozśrodkowaniem ludności ..	47
VI. ROZŚRODKOWANIE LOKALNE	48
ZAKOŃCZENIE	51

ZAŁĄCZNIKI:- Rysunki 1-10.

- Wykaz niektórych norm aktualnie przyjmowa-
nych przy planowaniu rozśrodkowania ludności.

I. KONIECZNOŚĆ I WARUNKI ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI

I.1. Konieczność rozśrodkowania ludności w przypadku wojny /konwencjonalnej i jądrowej/

Położenie geograficzne Polski - na głównym kierunku strategicznym środkowoeuropejskiego teatru działań wojennych - wskazuje na to, że w przypadku konfliktu zbrojnego w Europie obszar naszego kraju już od pierwszych godzin wojny może być obiektem oddziaływania nieprzyjaciela. Formy tego oddziaływania mogą być różne.

Lansowana obecnie przez naszego potencjalnego przeciwnika - państwa NATO - strategiczna doktryna "elastycznego reagowania" przewiduje różne możliwości prowadzenia wojny. Jednym z wariantów jest przewidywanie prowadzenia wojny w dwóch fazach. Pierwsza z nich to faza wojny konwencjonalnej, druga to faza wojny jądrowej.

W fazie wojny konwencjonalnej głównymi siłami oddziaływania nieprzyjaciela na terytorium PRL będzie lotnictwo. Przewiduje się, że spośród sił powietrznych państw NATO stacjonujących na środkowo i północnoeuropejskim teatrze działań wojennych, w pierwszym zmasowanym uderzeniu na obszar naszego kraju może wziąć udział około 500 samolotów. Moc uderzeniową jednorazowej salwy bombowej tych samolotów ocenia się na około 1000 ton trotylu. Pierwsze i następne uderzenia zmasowane w początkowym okresie wojny konwencjonalnej będą prawdopodobnie miały na celu osiągnięcie panowania w powietrzu, opóźnienie podejścia wojsk kierowanych na front zewnętrzny, wywołanie szoku i zamętu w społeczeństwie i administracji. Będą zatem wykonywane na obiekty systemu obrony powietrznej kraju, przegrupowujące się wojska, obiekty sieci komunikacyjnej, duże miasta stanowiące ośrodki polityczno-administracyjne i ważne węzły łączności.

W fazie wojny konwencjonalnej, strategowie z NATO nie wykluczają działania bronią chemiczną, biologiczną, przewi-

dując użycie jej na duże skupiska ludności i rejony ześrodkowania wojsk.

Z przytoczonych powyżej przypuszczeń i oceny ryzyka, że już w fazie wojny konwencjonalnej ludność dużych miast i aglomeracji miejskich oraz miast, w których zlokalizowane są ważne obiekty komunikacyjne, przemysłowe i militarne, będzie narażona na bardzo duże straty.

Przebieg od wojny konwencjonalnej do jądrowej może mieć formę eskalacji lub zmasowanych uderzeń. W ramach eskalacji uderzenia jądrowe mogą się nasilać. Od początkowych o charakterze presji i szantażu, wykonywanych nad morzem, w rejonach mało zaludnionych, wysoko w atmosferze, aż do uderzeń na obiekty i ośrodki przemysłowe stanowiące wojenny potencjał ekonomiczny.

Zmasowane uderzenia jądrowe mogą mieć na celu jednoczesne opóźnienie przegrupowania wojsk, zniszczenie systemu obrony powietrznej, zdeorganizowanie systemu kierowania i administracji, sparaliżowanie komunikacji oraz obniżenie potencjału ekonomicznego kraju. Będą to więc uderzenia wykonane na obszary w większości bardzo gęsto zaludnione. Dla kraju będzie to najtrudniejsza faza wojny, a celem działalności władz państwa musi być zapewnienie biologicznego przetrwania narodu. Przewiduje się, że cel ten może być osiągnięty, ale pod warunkiem zrealizowania całego szeregu przedsięwzięć przygotowawczych i zabezpieczających. Przedsięwzięcia te można podzielić na następujące grupy:

1. przedsięwzięcia zmierzające do psychicznego przygotowania społeczeństwa do przyszłej wojny;
2. przedsięwzięcia zmierzające do zapewnienia społeczeństwu niezbędnego minimum ukryć i środków zabezpieczających;
3. przedsięwzięcia zmierzające do wyprowadzenia jak największej części społeczeństwa z rejonów przewidywanych uderzeń nieprzyjaciela;
4. organizacja ratownictwa i pomocy dla ludności.

Zakres i formy psychicznego przygotowania społeczeństwa do przyszłej wojny, zakres oraz metody realizacji ukryć oraz organizacja ratownictwa i pomocy dla ludności to problemy, których omówienie wykracza poza ramy niniejszego skryptu.

Do przedsięwzięć grupy trzeciej należy zaliczyć:

- rozśrodkowanie /zewnątrzne/ ludności miast i aglomeracji przemysłowych;
- rozśrodkowanie lokalne;
- ewakuację ludności z rejonów porażonych bronią jądrową i ewentualnie z obszarów przyfrontowych,

Poniżej przedstawione rozważania dotyczą rozśrodkowania ludności miast i aglomeracji przemysłowych oraz w ograniczonym zakresie rozśrodkowania lokalnego.

"Rozśrodkowanie ludności miast i aglomeracji przemysłowych polega na przemieszczeniu ludności zbędnej ekonomicznie i nie zaangażowanej obronnie oraz zakładów Społecznej Służby Zdrowia i Opieki Społecznej z miast i aglomeracji przemysłowych zagrożonych uderzeniami nieprzyjaciela do obszarów względnie bezpiecznych".

Ilustracją możliwości obniżenia strat przez rozśrodkowanie ludności miast i aglomeracji przemysłowych może być następujący przykład:

Przyjmijmy miasto o charakterze przemysłowym o powierzchni 220 km², gdzie zagęszczenie ludności wynosi około 2.000 mieszkańców na 1 km². Ogólnie w mieście zamieszkiwać będzie około 440.000 ludzi.

Załóżmy, że na to miasto zostało wykonane uderzenie jądrowe o sile 0,5 MT /wybuch powietrzny/, to:

- w przypadku gdy ludności miasta nie została rozśrodkowana straty przy pełnym zaskoczeniu będą następujące:

bezpowrotne	247.900
sanitarne	161.500

Ogółem: 409.400

- w przypadku gdy około 40% ludności /około 176.000/ zostało z miasta rozśrodkowane, straty przy pełnym zaskoczeniu wyniosą:

bezpowrotne	-	148.700
sanitarne	-	96.900
<hr/>		
Ogółem:		245.600 x/

Różnica, bez uwzględnienia możliwości ukrycia choć części ludzi pozostałych w przygotowanych schronach, wynosi 163.800.

Sto sześćdziesiąt tysięcy ocalałych w jednym mieście!

Jest oczywiste, że rozśrodkowanie ludności miast i aglomeracji przemysłowych nie daje gwarancji bezpieczeństwa tej ludności. Cały obszar PRL jest w zasięgu środków rażenia państw NATO i nawet rejony nie mające najmniejszego znaczenia mogą być rażone choćby w wyniku cnybienia celu. Również nie można przewidzieć stref skażenia promieniotwórczego oraz rejonów działania bronią chemiczną i biologiczną.

Rozśrodkowanie ludności będzie przedsięwzięciem o olbrzymiej skali. Zaangażowana w nim będzie przytłaczająca większość społeczeństwa jako jego organizatorzy i kierownicy, rozśrodkowywani i przyjmujący rozśrodkowywaną ludność.

Przeprowadzenie rozśrodkowania ludności będzie wymagało olbrzymiego wysiłku organizatorów, zaangażowania dużej ilości środków transportowych i zajęcia wielu dróg w okresie najintensywniejszych przygotowań obronnych /mobilizacja, konwersja, przemarsze wojsk, przejście aparatu administracji na wojenny system kierowania/.

Rozśrodkowaniu ludności musi towarzyszyć cały szereg związanych z przemieszczeniem ludności przedsięwzięć takich, jak reorganizacja zatrudnienia, zaopatrywania, zabezpieczenia medycznego i szkolnictwa. Całe rozśrodkowanie ludności wraz z tymi towarzyszącymi przedsięwzięciami będzie zjawiskiem bardzo trudno odwracalnym.

---

x/ Przykład zaczerpnięty z projektu rozprawy doktorskiej
płk dypl. Waleriana LEWONOWSKIEGO.

Rozśrodkowywana ludność będzie narażona na opuszczenie swojego mienia, odbycie podróży najprawdopodobniej w bardzo trudnych warunkach, obniżenie standardu życia w nowych warunkach i rozstanie z najbliższymi, którzy będą musieli pozostać. Pomimo to sama ludność miast w ich opuszczeniu widzi szansę zmniejszenia strat. Dowodem tego są paniczne ucieczki i chaotyczne, masowe przemieszczenia /Polska i Francja 1939 r. i ZSRR 1941 r./ często paraliżujące działania wojsk własnych i potęgujące straty, których właśnie ludność chciała uniknąć. Zorganizowane przeprowadzenie rozśrodkowania ludności może temu zapobiec.

Pozostawienie ludności w miastach i aglomeracjach przemysłowych wymagałoby rozbudowy olbrzymiej ilości wszelkich ukryć, na zapewnienie których nie zezwalają względy ekonomiczne. Rozśrodkowanie ludności zbędnej ekonomicznie i niezaangażowanej obronnie daje możliwość wykorzystania ^{tych} ukryć, na które będzie nas stać dla tych, którzy w miastach będą musieli pozostać.

Rozpatrując zasygnalizowane powyżej za i przeciw należy stwierdzić, że po pierwsze - konieczność rozśrodkowania musi być zaakceptowana przez samo społeczeństwo. Wymaga to jak najszybszego wyjścia z tą problematyką do społeczeństwa; po drugie - ze względu na olbrzymią skalę przedsięwzięcia i różne możliwości prowadzenia wojny, decyzja czy rozśrodkowywać i w jakim zakresie musi być podejmowana w aktualnej sytuacji zaistniałego zagrożenia wybuchu konfliktu zbrojnego. W związku z tym istnieje konieczność posiadania stale aktualnych danych do podjęcia takiej decyzji oraz posiadania aktualnych planów przeprowadzenia rozśrodkowania ludności w różnych wariantach; po trzecie - ze względu na trudno odwracalne zjawiska związane z rozśrodkowaniem ludności niezmiernie wagi nabiera decyzja o terminie jego przeprowadzenia.

I.2. Warunki przeprowadzenia rozśrodkowania ludności

Z przedstawionego na wstępie przypuszczalnego przebiegu ewentualnej wojny wynika, że rozśrodkowanie ludności miast i aglomeracji przemysłowych powinno rozpocząć się w okresie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Oznacza to, że całe, samo w sobie bardzo skomplikowane przedsięwzięcie, będzie musiało być przeprowadzone w bardzo trudnych warunkach, w atmosferze towarzyszącej wybuchowi konfliktu zbrojnego.

Warunki w jakich będzie musiało być przeprowadzone rozśrodkowanie ludności można scharakteryzować w dwóch następujących grupach:

- 1/ warunki naturalne, a więc pora roku i z tym związane warunki meteorologiczne oraz warunki terenowe;
- 2/ warunki polityczno-operacyjne, na które złożą się:
  - psychoza narastającego konfliktu politycznego;
  - mobilizacja;
  - przegrupowanie wojsk;
  - konwersja;
  - przejście aparatu administracji na wojenny system kierowania;
  - rozśrodkowanie zapasów i dóbr kulturalnych.

Z przytoczonej poprzednio definicji rozśrodkowania ludności wynika, że całe przedsięwzięcie sprowadza się do ruchu ludności. Wyjka stąd konieczność scharakteryzowania wyżej wymienionych warunków właśnie w aspekcie ruchu cywilnej ludności i to ludności z grupy niezaangażowanych prawnie i zawodowo, a więc w większości ludzi o ograniczonych możliwościach fizycznych i mniejszej odporności psychicznej.

I.2.1. Warunki naturalne

W Polsce można wyróżnić trzy typy warunków ruchu. Pierwszym, najłatwiejsze. Całkowita dostępność dróg, długi dzień, letnia temperatura, stosunkowo mała ilość opadów pozwalają na kontynuowanie ruchu w ciągu dużej ilości godzin na dobę,

omijanie punktów kolizyjnych na drogach, organizowanie odpoczynków pod gołym niebem, wykorzystanie wszystkich rodzajów transportu. Ciężkością dla ruchu ludności w lecie mogą być jedynie upały.

Drugim typem są warunki wiosenno-jesienne. Charakteryzują się one dużą ilością opadów, wylewami rzek, rozmokłymi drogami gruntowymi, dużymi wahaniami temperatury z przewagą niskiej. Są to warunki trudne dla ruchu. Uniemożliwiają wykorzystanie większości dróg gruntowych, w większości śródlądowego transportu wodnego, stwarzają konieczność organizowania odpoczynków w pomieszczeniach, ograniczają czas ruchu ludności w ciągu doby, sprzyjają powstawaniu chorób.

Trzecim typem są warunki zimowe. Najtrudniejsze dla ruchu ludności. Charakteryzują się przede wszystkim niską temperaturą, opadami śniegu, częstymi i długotrwałymi wichurami, krótkim dniem. Ograniczają: wykorzystanie dróg tylko do dróg głównych; użycie niektórych rodzajów transportu, tempo i czas trwania ruchu; możliwość organizowania odpoczynków tylko do pomieszczeń ogrzewanych. Skrajnie trudne warunki zimowe mogą być powodem bardzo dużych strat sanitarnych, szczególnie wśród dzieci.

Z warunkami meteorologicznymi wiążą się ściśle warunki terenowe. O ile niemożliwością jest przewidzenie w jakich warunkach meteorologicznych będzie musiało być przeprowadzone rozśrodkowanie ludności, o tyle nie ma trudności z określeniem warunków terenowych.

Wiadomo z definicji, że ludność ma być przemieszczona do obszarów względnie bezpiecznych. Oznacza to, że trzeba ich szukać na terenach pozbawionych celów oddziaływania nieprzyjaciela, a więc pozbawionych obiektów o znaczeniu militarnym, gospodarczym i politycznym.

Będą to więc rejony nieuprzemysłowione, o małej gęstości zaludnienia, małej gęstości dróg, małej gęstości zakładów usługowych, o niższej kulturze ludności, często o ograniczonych zasobach wody i niskim standardzie mieszkaniowym.

I.2.2. Warunki polityczno-operacyjne

Okres bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, w którym będzie musiało być rozpoczęte rozśrodkowanie ludności będzie obfitował w wydarzenia bardzo sprzyjające dezorganizacji porządku i równowagi psychicznej społeczeństwa.

Przede wszystkim należy spodziewać się wzmożonego oddziaływania nieprzyjaciela na społeczeństwo, eskalacji tego oddziaływania od wzmożonej kampanii radiowej podważającej zaufanie do władz, do siły obozu socjalistycznego, poprzez środki wizualne jak ulotki, plakaty i ogłoszenia podające mylne zarządzenia władz, aż do działalności fizycznej przez reaktywowanie zbrojnego podziemia i organizację dywersji.

Wszystkie te poczynania będą miały na celu wzbudzenie niepewności, grozy wojny i paniki. Dopełnieniem wytwarzanej przez nieprzyjaciela psychozy wojny, będą rozstania rodzin spowodowane mobilizacją, konwersją i reorganizacją aparatu kierowania.

Mobilizacja, poza ujemnymi skutkami psychicznymi, będzie przyczyną poważnego zakłócenia ruchu. Na drogach znajdą się setki mobilizowanych pojazdów, komunikacja zapełni się tysiącami mobilizowanych ludzi. Wśród mobilizowanych odejdzie spora ilość obsługujących komunikację, a to spowoduje ograniczenia w jej funkcjonowaniu.

Konwersja - przejście przemysłu na produkcję wojenną - spowoduje zmianę zatrudnienia, zmianę reżimu pracy. Oznacza to zmianę struktury dojazdów pracowników i przewozów towarów powodującą znów komplikację ruchu.

Nie mniejsze komplikacje w życiu społeczeństwa i w ruchu spowoduje przejście administracji na wojenny system kierowania. W ruchu znajdą się bowiem setki pojazdów /i to na trasach wyłotowych z miast - metropolii/ realizujących zajmowanie stanowisk kierowania.

Nieuniknione związane z tym będzie chaotyczny ruch potentów do władz różnych szczebli, niewykluczone, że często wrogo

inspirowany. Reorganizacji aparatu kierowania towarzyszyć będzie również zajmowanie budynków i lokali, ograniczające zasoby kwaterunkowe rejonów względnie bezpiecznych.

Spotęgowaniem ruchu na drogach wylotowych^z miast będzie rozśrodkowanie zapasów i dóbr kultury narodowej,

Wymienione wyżej przedsięwzięcia okresu bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa są jedynie dopełnieniem trudności ruchu na obszarze kraju, spowodowanych ruchem wojsk. Najpierw znajdują się na drogach wylotowych z miast stanowiących garnizony, kolumny jednostek mobilizowanych zdążające do rejonów mobilizacyjnych. Następnie na drogach znajdują się kolumny wojsk wychodzących do rejonów alarmowych, w tym i wojska sojusznicze.

Reasumując, rozśrodkowanie ludności miast i aglomeracji przemysłowych, będzie przedsięwzięciem niezmiernie trudnym ze względu na różne i bardzo skomplikowane warunki okresu bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i początkowego okresu wojny. Wymaga szczegółowego zaplanowania i przygotowania.

II OPERACJA ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI

Pod pojęciem "operacja rozśrodkowania ludności" należy rozumieć trzy następujące rodzaje przedsięwzięć:

- 1/ planowanie rozśrodkowania ludności;
- 2/ przygotowanie rozśrodkowania ludności;
- 3/ przeprowadzenie rozśrodkowania ludności.

Planowanie rozśrodkowania ludności, nie może być traktowane jako czynność jednorazowa. Fakt, że nawet w przybliżeniu nie można przewidzieć momentu zaangażowania PRL w konflikt zbrojny, narzuca konieczność posiadania przez aparat przewidziany do kierowania, ciągle aktualnych planów przeprowadzenia tego rozśrodkowania.

Szybkie tempo rozwoju naszego państwa, związane z nim inwestycje przemysłowe, komunikacyjne, wodne, rolne, naukowe

oraz bardzo szybkie zmiany struktury ludności pociągają za sobą szybką zmianę czynników stanowiących o realności planów. W tych warunkach istnieje konieczność ciągłego ich uaktualniania. Zbyt częste jednak zmiany wprowadzane do planów w trakcie ich uaktualniania są niemożliwe ze względu na sugerowane w nich przedsięwzięcia przygotowujące rozśrodkowanie ludności. Wynika stąd, że planowanie rozśrodkowania ludności należy traktować jako cyklicznie, w okresach rocznych, powtarzający się proces. Powtarzanie cykli powinno następować na początku każdego roku oraz w każdym przypadku wprowadzenia podwyższonej gotowości obronnej państwa. Ostatni cykl planowania powinien być przedłużony aż do zakończenia rozśrodkowania ludności. Wynika to z konieczności korygowania planów w trakcie trwania rozśrodkowania.

Przygotowanie rozśrodkowania ludności poprzedzone pierwszym cyklem planowania powinno być realizowane ciągle aż do rozpoczęcia rozśrodkowania ludności. Obejmuje ono między innymi takie przedsięwzięcia, jak rozbudowa bazy kwaterunkowej dla ludności rozśrodkowywanej, rozbudowa sieci komunikacyjnej, sieci zaopatrywania ludności, urządzeń powiadamiania i łączności, szkolenia aparatu kierowania rozśrodkowaniem, powiadamianie i instruowanie ludności itp.

Przeprowadzenie rozśrodkowania ludności będzie przedsięwzięciem bardzo krótkim w stosunku do okresu planowania i przygotowania rozśrodkowania.

Ilustracją tej krótkiej charakterystyki przedsięwzięć operacji rozśrodkowania ludności dokonanej w aspekcie czasu jest rysunek 1.

Między wymienionymi przedsięwzięciami zachodzi szereg zależności. Prześledzenie ich będzie łatwiejsze po przedstawieniu tej operacji w postaci modelu cybernetycznego. Przyjmijmy układ względnie odosobniony, którego działającymi elementami są właśnie przedsięwzięcia omawianej operacji.

Tak więc:

Element I, to planowanie rozśrodkowania ludności;

Element II, to przygotowanie rozśrodkowania ludności;
Element III, to przeprowadzenie rozśrodkowania ludności.

Ten zamknięty - względnie odosobniony układ - działa w środowisku, którym są wszystkie dziedziny życia naszego kraju.

Ilustracją układu jest rysunek 2.

Element I działa jako układ informacyjny. Jego zadaniem z punktu widzenia cybernetyki jest transformacja /przetwarzanie/ informacji, natomiast elementy II i III mogą być uważane jako układy zasileniowo-informacyjne. Ich zadaniem jest przede wszystkim transformacja zasileń /przetwarzanie wielkości fizycznych/ przy jednoczesnej transformacji informacji. Na ten trójelementowy układ, określonymi drogami, oddziałuje środowisko; są to wejścia układu. Innymi drogami oddziałuje układ na środowisko; są to wyjścia układu. Oprócz tych wejść i wyjść zewnętrznych łączących układ ze środowiskiem występują jeszcze określone drogi, którymi elementy układu oddziałują wzajemnie na siebie. Drogi te łączą wyjścia jednych elementów z wejściami drugich; są to wewnętrzne sprzężenia układu. Dla pełniejszego scharakteryzowania zależności wiążących przedsięwzięcia operacji rozśrodkowania ludności wystarczający jest krótki opis wejść, wyjść i sprzężeń przyjętego układu. Opis ten będzie łatwiejszy do prześledzenia, jeżeli dokonamy go oddzielnie dla każdego elementu.

Wejściami elementu I, to znaczy planowania rozśrodkowania ludności są:

- 1/ dane i informacje ze środowiska niezbędne do planowania, a więc wszelkiego rodzaju zestawienia, zasady, normy, koncepcje, plany gospodarcze i militarne. Strumień tych danych i informacji tworzy wejście zewnętrzne układu;
- 2/ informacje o realizacji przygotowań rozśrodkowania ludności. Wejście to jest połączone z jednym z wyjść elementu II i stanowi sprzężenie zwrotne układu. Jest ono aktualne dla drugiego i dalszych cykli planowania;

3/ strumień informacji o przebiegu rozśrodkowania, napływających w toku jego trwania, mogących mieć wpływ na korektę planów. Wejście to pracuje tylko w ostatnim cyklu planowania i połączone jest z wyjściem informacyjnym elementu III. Stanowi ono także sprzężenie zwrotne układu;

4/ jest to strumień informacji w formie doświadczeń i wiedzy planujących, nabytych w poprzednich cyklach planowania. To wejście jest połączone z wyjściem tego samego elementu I. Jest to wewnętrzne sprzężenie zwrotne elementu układu.

Żeby element I mógł działać jako układ informacyjny, musi mieć odpowiednie zasilenie, to znaczy odpowiednie siły, a więc planistów i środki, czyli wszystkie urządzenia i materiały użyte w cyklu. Powołanie i wyposażenie takiego zespołu planowania rozśrodkowania ludności stanowi wejście zasileniowe elementu I, a zarazem zewnętrzne wejście zasileniowe układu. Drugie wejście zasileniowe elementu I, połączone z wyjściem tegoż elementu, i w związku z tym stanowiące zasileniowe sprzężenie zwrotne elementu I, tworzą nieużyte w poprzednich cyklach planowania siły i środki.

Wyjściami elementu I, poza wspomnianymi wyżej wyjściami sprzężeń zwrotnych są:

1/ strumień informacji zawartych w planach rozśrodkowania ludności, ale tylko tych informacji, które są podstawą kierowania przeprowadzeniem rozśrodkowania ludności i w związku z tym są skierowane na wejście elementu III, tworząc jedno ze sprzężeń układu;

2/ strumień informacji zawartych w planach rozśrodkowania ludności, ale tylko tych informacji, które sugerują i stanowią podstawę przygotowania rozśrodkowania ludności.

Skierowane na wejście elementu II również tworzą sprzężenie układu.

Wśród wejść elementu II, to znaczy przygotowania rozśrodkowania ludności można wyróżnić:

a/ wejścia informacyjne:

1/ skierowany z wyjścia elementu I strumień informacji za-

wartych w planach rozródowania ludności, sugerujących i stanowiących podstawę przygotowania rozródowania ludności;

- 2/ strumień informacji ze środowiska niezbędnych do prowadzenia przygotowań rozródowania ludności. Są to informacje zawarte w wszelkiego rodzaju przydziałach materiałów, sił, w dokumentacji technicznej, w formie wiedzy wykonawców itp;

b/ wejścia zasileniowe:

- 1/ siły, środki i zasoby użyte dla przygotowania rozródowania ludności;
- 2/ wszystkie czynniki o charakterze materialnym, niesterowalne, wywierające wpływ na przedsięwzięcia przygotowawcze /przyroda, dywersja itp/.

Wśród wyjść elementu II można wyróżnić:

a/ wyjścia informacyjne:

- 1/ informacje o realizacji przygotowań rozródowania ludności;
- 2/ informacje o charakterze instrukcyjnym dla społeczeństwa, przekazywane w formie dokumentów dla rozródowywanych, szkolenia, wyjaśniania itd. Strumień tych informacji tworzy wyjście zewnętrzne układu;

b/ wyjście zasileniowe tworzą wykonane w celu przygotowania rozródowania ludności urządzenia i obiekty.

Wejście informacyjne elementu III - przeprowadzenia rozródowania ludności tworzy strumień informacji zawartych w planach rozródowania, natomiast wejściami zasileniowymi są:

- siły i środki oraz zasoby użyte do rozródowania ludności;
- urządzenia i obiekty wykonane w trakcie przygotowywania rozródowania;
- wszelkie czynniki niesterowalne mające wpływ na przebieg rozródowania ludności.

Wyjściem informacyjnym elementu III są informacje dotyczące przebiegu rozśrodkowania ludności, natomiast wyjściem zasileniowym tego elementu jest rozśrodkowana ludność oraz wszelkie następstwa tego rozśrodkowania.

III. PLANOWANIE ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI

III.1. Treść planowania

Problematykę planowania rozśrodkowania ludności można sprowadzić do czterech grup zagadnień, które muszą dać odpowiedź na następujące pytania:

1. Skąd rozśrodkowywać?
2. Kogo rozśrodkowywać?
3. Dokąd rozśrodkowywać?
4. W jaki sposób rozśrodkowywać?

Wynika stąd, że wszystkie czynności wchodzące w zakres planowania rozśrodkowania ludności, które w efekcie dają odpowiedź na te pytania, należy także sprowadzić do czterech grup:

1. Wyznaczanie miast /aglomeracji przemysłowych/ zagrożonych i w związku z tym podlegających rozśrodkowaniu.
2. Wyznaczanie ludności podlegającej rozśrodkowaniu.
3. Wyznaczanie obszarów przyjmujących i określanie ich pojemności.
4. Określanie sposobów rozśrodkowania ludności lub równoznacznie - opracowanie planów przebiegu rozśrodkowania ludności.

III.1.1. Wyznaczanie miast podlegających rozśrodkowaniu

Podstawą do wyznaczenia miast podlegających rozśrodkowaniu jest aktualna dla danego cyklu planowania ocena stanu zagrożenia.

Do rozśrodkowania powinny być wyznaczone te miasta i aglomeracje przemysłowe, które w aktualnej sytuacji, na podstawie powyższej oceny, będą najbardziej zagrożone, będą najprawdopodobniej celem uderzeń nieprzyjaciela.

Ponieważ celem tych uderzeń na obszarze PRL nie będą miasta tylko o określonej ilości mieszkańców, ale aglomeracje i miasta mające znaczenie zarówno polityczne, administracyjne, militarne, ekonomiczne, komunikacyjne i demograficzne, suma wszystkich tych czynników będzie stanowić o stopniu ich zagrożenia.

Uwzględniając powyższe, określanie stopnia zagrożenia miast i aglomeracji można przeprowadzać dwoma metodami: Pierwsza nazwana roboczo "punktowa" polega na tym, że punktuje się każde miasto w zależności od występujących czynników. Na przykład ze względu na:

- zaludnienie: do 10 tysięcy mieszkańców 1 punkt, od 10-50 tysięcy mieszkańców 2 punkty, ponad 50 tysięcy 3 punkty;
- znaczenie polityczno-administracyjne: o charakterze lokalnym 1 punkt, powiatowym 2 punkty, wojewódzkim 3 punkty, centralnym 4 punkty;
- zakład przemysłowy: rolno-spożywczy i lekki 1 punkt, ciężki, energetyczny i paliw 2 punkty;
- infrastruktura: węzeł drogowy 1 punkt, węzeł kolejowy 2 punkty, węzeł energetyczny 2 punkty, węzeł telekomunikacyjny 2 punkty, lotniska, porty morskie i rejony przeładunkowe w zależności od kategorii od jednego do trzech punktów, port śródlądowy 1 punkt, most drogowy i kolejowy w zależności od szerokości przeszkody wodnej od jednego do trzech punktów.

Suma otrzymanych punktów wyraża stopień zagrożenia.

Druga metoda nazwana roboczo "obrazowa" polega na nakładaniu na mapę szkiców wykonanych na przezroczystym papierze, obrazujących wymienione wyżej czynniki. Przy tej metodzie wyrażeniem stopnia zagrożenia jest pokrycie się największych ilości tych czynników.

Znaczenie wymienionych wyżej czynników może być różne w różnych sytuacjach i okresach działalności państwa. Dlatego dla prawidłowej oceny tego znaczenia niezbędna jest znajomość aktualnych planów operacyjnych i gospodarczych PRL.

Zrozumiałe jest, że ta znajomość, ze względu na tajemnicę państwową, będzie dostępna w najlepszym razie, władzom wojewódzkim, a w stosunku do niektórych obiektów militarnych i gospodarczych o unikalnej produkcji, tylko władzom centralnym.

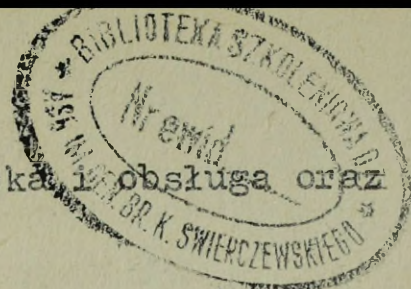
Wynika stąd, że określanie miast i aglomeracji zagrożonych oraz decydowanie, które spośród nich w aktualnej sytuacji mogą i muszą podlegać rozśrodkowaniu, musi być w gestii władz centralnych. I tak faktycznie przyjęto. Miasta podlegające rozśrodkowaniu, na podstawie propozycji Wojewódzkich Komitetów Obrony /WKO/ i własnych, niezbędnych informacji, wyznacza Komitet Obrony Kraju /KOK/.

III.1.2. Wyznaczenie ludności podlegającej rozśrodkowaniu

Niecała ludność wyznaczonych do rozśrodkowania miast, będzie rozśrodkowywana. W miastach pozostaną zatrudnieni w produkcji, administracji, służbach porządkowo-ochronnych, oddziałach samoobrony i niektórych instytutach naukowo-badawczych. Dla nich, choć w ograniczeniu do minimum, będzie musiał funkcjonować handel, usługi, komunikacja i służba zdrowia. Zabezpieczenia i obsługi wymagać będą urządzenia komunalne jak sieć wodociągów, kanalizacji, gazu i energii elektrycznej. Konserwacji i ochronie muszą podlegać opuszczone budynki i lokale. W sumie w rozśrodkowywanych miastach musi pozostać część ludności określana jako "ekonomicznie i obronnie niezbędna". Ta ludność, zgodnie z planami gospodarczymi i obronnymi na okres wojny, będzie miała odpowiednie przydziały.

Kto zatem będzie podlegał rozśrodkowaniu. Przede wszystkim dzieci, ich matki lub opiekunowie /nie posiadający przydziałów/, ludzie specjalnie cenni dla narodu, jak specjaliści i naukowcy, ludzie starzy, inwalidzi, chorzy oraz ludzie w wieku produkcyjnym nie posiadający przydziałów.

Rozśrodkowaniu podlegają Zakłady Opieki Społecznej i Zakłady Służby Zdrowia oraz niektóre zakłady odosobnienia. Są to: domy dziecka, sierocińce, domy starców, szpitale, sanatoria, zakłady poprawcze dla nieletnich. Definiując, rozśrodkowaniu podlega ludność niezaangażowana ekonomicznie i obronnie,

osoby towarzyszące tej ludności jako opieką i obsługą oraz osoby specjalnie cenne dla narodu.

Nie wszyscy wymienieni jako podlegający rozśrodkowaniu będą w danej sytuacji, odpowiedniej dla danego cyklu planowania, rozśrodkowywani. Będzie na to wpływać szereg czynników, jak między innymi:

- ewentualny czy nieunikniony wybuch konfliktu zbrojnego;
- przewidywany rozwój konfliktu zbrojnego;
- ilość miast, aglomeracji, obiektów i rejonów ocenionych jako zagrożone;
- ilość miast i aglomeracji przemysłowych wyznaczonych do rozśrodkowania;
- związana z powyższymi pojemność obszarów względnie bezpiecznych;
- możliwości komunikacyjne /ilość transportu, dostępność dróg, paliwo itp/;
- warunki meteorologiczne, sanitarne, bezpieczeństwo itp.

W związku z tym w celu ułatwienia podjęcia decyzji określone zostały następujące grupy podlegających rozśrodkowaniu:

- grupa A - obejmująca stanowiących o zachowaniu narodu i jego kultury. Do grupy tej należą: dzieci i młodzież do lat 16, matki lub opiekunowie tych dzieci, kobiety ciężarne, kobiety nie zaangażowane ekonomicznie i obronnie; specjaliści i naukowcy oraz niezbędna ilość personelu zabezpieczenia;
- grupa B - obejmująca, poza wymienionymi w grupie A, ludzi starych /w wieku poprodukcyjnym/, inwalidów, chorych wraz z opiekunami i niezbędną ilością personelu zabezpieczającego oraz obywateli państw obcych przebywających na terytorium PRL;
- grupa C - obejmująca wszystkich podlegających rozśrodkowaniu.

Rozśrodkowanie ludności jest obowiązkowe.

Przy wyznaczaniu do rozśrodkowania należy jednak przestrzegać zasady nie rozdzielania rodzin oraz możliwości

swobodnego wyjazdu do krewnych zamieszkałych poza miastami i aglomeracjami zagrożonymi oraz w niektórych uzasadnionych przypadkach wyrażenia zgody na pozostanie w rozśrodkowywanym mieście.

Podstawą do wyznaczenia ludności podlegającej rozśrodkowaniu jest ewidencja ludności prowadzona przez ADM i Wydziały Ewidencji i Kontroli Ruchu Ludności Dzielnicowych lub Miejskich Rad Narodowych oraz informacje decyzyjne /kryteria/ określające grupę ludności, która ma być objęta rozśrodkowaniem.

Wyznaczania ludności podlegającej rozśrodkowaniu dokonują Wojewódzkie Komitety Obrony, a w niektórych przypadkach /np. dla miasta czy miast, które rozśrodkowane są w granicach swojego powiatu, i powiat ten nie przyjmuje ludności spoza swoich granic/ Powiatowe Komitety Obrony /PKO/.

W imiennych i ilościowych wykazach ludności podlegającej rozśrodkowaniu dokonuje się podziału na grupy ułatwiające organizację przeprowadzenia rozśrodkowania, a mianowicie:

- a/ wymagających transportu od miejsca zamieszkania do miejsca przeznaczenia;
- b/ mogących przebywać pieszo lecz niewielkie odległości;
- c/ mogących wykonać marsz pieszy od miejsca zamieszkania do miejsca przeznaczenia.

III.1.3. Wyznaczanie obszarów przyjmujących i ich pojemności

Wracając do definicji rozśrodkowania ludności, należy stwierdzić, że obszary przyjmujące rozśrodkowywaną ludność muszą być wyznaczone w obszarach względnie bezpiecznych. Względność bezpieczeństwa wynika stąd, że całe terytorium PRL jest w zasięgu środków rażenia państw NATO i pomimo, że w jakimś rejonie brak jest obiektów mogących stanowić cel, może on być rażony z zamiarem wywarcia presji lub nawet przypadkowo w wyniku chybienia celu. Nie można również z góry określić stref skażeń promieniotwórczych powstałych po wybuchach jądrowych na przewidziane obiekty.

Podstawą wyznaczania obszarów względnie bezpiecznych jest uprzednie wyznaczenie obszarów niebezpiecznych tzn.

wszystkich miast, aglomeracji, obiektów i rejonów zagrożonych.

Różnica całego obszaru PRL i określonych obszarów niebezpiecznych stanowi obszary względnie bezpieczne.

W tak wyznaczonych obszarach stopień bezpieczeństwa nie będzie jednaki. Znajdą się w nich strefy przyległe do rejonów niebezpiecznych, które mogą być rażone w wyniku błędów trafienia celu; strefy przyległe do przeszkód wodnych, które mogą być obszarem skażeń promieniotwórczych; strefy przyległe do ważnych ciągów komunikacyjnych, w których mogą być wykonane uderzenia na przegrupowujące się wojska, czy wreszcie rejonu dogodny do bazowania grup specjalnych i band zbrojnego podziemia. Te strefy i rejonu muszą być wykluczone jako obszary przyjmujące rozśrodkowywaną ludność.

Pojemność obszarów przyjmujących oblicza się uwzględniając:

- możliwości zakwaterowania rozśrodkowywanych;
- potrzeby i możliwości zatrudnienia;
- możliwości zaopatrywania;
- warunki sanitarno-epidemiologiczne.

Obliczenia możliwości zakwaterowania dokonuje się w oparciu o normy obowiązujące dla danego cyklu planowania. Obowiązują przy tym zasady nie rozdzielania rodzin i nie dokwaterowywania do izby zajętej przez jedną rodzinę osób obcych. Do ogólnej pojemności kwaterunkowej gromady, powiatu, czy województwa nie wlicza się lokali, budynków czy obiektów zaplanowanych do zajęcia przez Zakłady Opieki Społecznej, Zakłady Służby Zdrowia, Zakłady Odosobnienia, instytucje naukowe, kulturalne i stanowiska kierowania.

Drugą część ludności rozśrodkowywanej będą stanowić osoby zdolne do pracy. Należy więc uwzględnić z jednej strony konieczność ich zatrudnienia, a z drugiej strony zwiększone zapotrzebowanie na siłę roboczą w obszarach przyjmujących, spowodowane odejściem ludzi najbardziej sprawnych do sił zbrojnych, zmilitaryzowanych, oddziałów samoobrony oraz zmniejszone dostawy materiałów pędnych i energii elektrycznej.

Z koniecznością zatrudnienia i możliwościami utrzymania wiążą się ściśle możliwości zaopatrywania ludności w artykuły pierwszej potrzeby, a więc zasoby żywnościowe, możliwości sieci handlowej i usługowej.

Jednym z najważniejszych w tej grupie czynników decydującym o pojemności obszarów przyjmujących, są zasoby wody, w wielu rejonach kraju niewystarczające nawet przy pokojowej niewielkiej gęstości zaludnienia.

Niemniej ważnym czynnikiem decydującym o pojemności są warunki sanitarno-epidemiologiczne i opieka lekarska. Rozsrodkowani, w przytłaczającej większości, znajdują się w dużo gorszych warunkach życiowych. Bez wątpienia będzie to powodem większej niż normalnie zachorowalności. Z drugiej znow strony należy uwzględnić, że część personelu medycznego obszarów przyjmujących, odejdzie powołana do sił zbrojnych.

Reasumując, pojemność gromady, powiatu czy województwa jest określana jako najmniejsza spośród możliwości kwaterek, zatrudnienia, zaopatrywania i opieki medycznej.

Wyznaczania obszarów przyjmujących dla poszczególnych miast lub aglomeracji miejskich czy przemysłowych dokonuje Komitet Obrony Kraju, uwzględniając kalkulacje pojemności i propozycje Wojewódzkich Komitetów Obrony. W niektórych przypadkach dla miast, które rozsrodkowane są w ramach swoich województw czy powiatów i województwa te lub powiaty nie przyjmują ludności spoza swoich granic, obszary przyjmujące mogą wyznaczać odpowiednio Wojewódzkie lub Powiatowe Komitety Obrony.

III.1.4. Planowanie przebiegu rozsrodkowania ludności

Plany przebiegu rozsrodkowania ludności są opracowywane dla wyznaczonych do rozsrodkowania miast i aglomeracji przemysłowych przez odpowiednie dla nich Wojewódzkie Komitety Obrony, a dla miast powiatu, który rozsrodkuje miasto lub miasta we własnym zakresie i nie przyjmuje ludności spoza swoich granic, przez Powiatowe Komitety Obrony.

Podstawę do opracowania tych planów stanowią:

- wykazy uprzednio wyznaczonych miast podlegających rozśrodkowaniu;
- wykazy wyznaczonej do rozśrodkowania ludności;
- wykazy obszarów przyjmujących i ich pojemności;
- wykazy transportu wydzielonego do rozśrodkowania ludności;
- wykazy dróg zastrzeżonych lub dróg możliwych do wykorzystania przy przeprowadzeniu rozśrodkowania ludności.

Plan przebiegu rozśrodkowania ludności jest dokumentem roboczym, opracowanym zarówno dla aparatu kierującego, jak również jako podstawa wszelkich przedsięwzięć przygotowujących to rozśrodkowanie. Powinien zawierać wszystkie szczegóły dotyczące rozśrodkowania każdego miasta. Tak więc Wykaz rejonów zakładowania i wykaz rejonów rozdzielczych wraz z drogami łączącymi je. Ilościowe wykazy ludności przewożonej w poszczególnych relacjach z podziałem na nawroty, pociągi lub rejsy. Podział transportu na poszczególne relacje. System regulacji ruchu, kierowania, zabezpieczenia medycznego, technicznego i zaopatrywania.

Specyfika i treść planu przebiegu rozśrodkowania ludności sugeruje jego formę. Podstawowe informacje powinny być naniesione na mapę w skali 1:100 000 lub 1:200 000. Szczegóły dotyczące ruchu w granicach miasta na planie miasta w skali 1:5000 lub 1:10 000. Wykazy, terminarze, sygnały stanowią część pisemną /legendę/ planu.

Plan przebiegu rozśrodkowania ludności, zawierający wyżej przedstawioną treść, w pełni daje odpowiedź na postawione we wstępie do niniejszego rozdziału pytanie - w jaki sposób rozśrodkowywać? To znaczy, jak rozdzielić wyznaczoną do rozśrodkowania ludność, jak wykorzystywać przydzielony transport, jak zorganizować aparat kierowania, regulację ruchu, zabezpieczenie i zaopatrzenie żeby czas trwania rozśrodkowania był jak najkrótszy, wykorzystanie transportu najefektywniejsze, ilość zaangażowanych w aparacie kierowania, regulacji ruchu, zabezpieczenia i zaopatrywania naj-

mniejsza, najmniejszy wysiłek i trudy rozśrodkowywanych, zapewniony porządek oraz żeby przestrzegane były zasady nie rozdzielania rodzin, przewożenia tych, którzy nie mogą wykonywać marszu, kierowania pieszych do najbliższych rejonów, nie przekraczania pojemności obszarów przyjmujących.

Do powyższych wymagań opracowania planu należy jeszcze dodać konieczność uwzględniania norm komunikacyjnych, kwaterek, zaopatrzeniowych oraz wszelkich zakazów i nakazów wynikających z przedstawionych w rozdziale I.2 warunków przeprowadzenia rozśrodkowania ludności.

III.2. Model cybernetyczny planowania

Rozwiązanie zaprezentowanych podstawowych problemów planowania rozśrodkowania ludności jest sprawą niezmiernie skomplikowaną i złożoną. Składa się na to szereg czynników, a najważniejsze z nich to:

- a/ zaangażowanie wielu szczebli administracji państwowej. Od Komitetu Obrony Kraju aż po Powiatowe i Miejskie Komitety Obrony;
- b/ kolejność rozwiązywania problemów nie jest zgodna z hierarchią administracji, poza tym rozwiązanie jednego stanowi podstawę do rozwiązania następnego;
- c/ bazą rozwiązania tych problemów są ⁱ także informacje z wszystkich, bez wyjątku, dziedzin życia kraju.

Tę złożoność planowania rozśrodkowania ludności proponuję prześledzić na następującym modelu cybernetycznym /rysunek 3/. Jako układ względnie odosobniony potraktowano w nim wszystkich biorących udział w rozwiązywaniu tych czterech podstawowych problemów. Wydzielono w tym układzie trzy następujące elementy: Element A - zespół planowania wydzielony z Komitetu Obrony Kraju wraz ze wszystkimi środkami planowania. Element B - zespół planowania wydzielony z Działu Obrony i Zaopatrzenia Ludności KOK /DOZL KOK/, wraz ze wszystkimi środkami planowania. W tym zespole nie wyklucza się udziału przedstawicieli pozostałych działów KOK.

Element C - zespoły planowania wydzielone z Działów Ochrony i Zaopatrzenia Ludności Wojewódzkich Komitetów Obrony /DOZL WKO/.

Podobnie i w tych zespołach mogą uczestniczyć przedstawiciele innych działów WKO.

Ten względnie odosobniony układ o trzech elementach A, B i C działa w środowisku utworzonym przez wszystkie dziedziny życia kraju, a w modelu reprezentowane przez Komitet Obrony Kraju /1/, Resort Obrony Narodowej /2/, działy KOK /3 do 8/, Wojewódzkie Komitety Obrony ze swoimi działami /9 do 13/ oraz Powiatowe i Miejskie Komitety Obrony /14/.

W celu uproszczenia pominięto w modelu kwestie zasileniowe.

Układ działa następująco: na podstawie informacji o obiektach militarnych, przemysłowych, komunikacyjnych, administracji państwowej, skupiskach ludności oraz przygranicznych obiektach państw sąsiednich /przepływy tych informacji obrazują sprzężenia: 2-A, 3-A, 4-A, 5-A, 6-A, 7-A i 8-A/, propozycji Wojewódzkich Komitetów Obrony /sprzężenie C-A/ oraz własnej znajomości doktryny strategicznej przeciwników PRL, planów operacyjnych i gospodarczych, zespołu wydzielony z Komitetu Obrony Kraju /A/ wyznacza miasta podlegające rozśrodkowaniu.

Dla tych miast, zespoły planowania wydzielone z DOZL WKO /C/, wyznaczają ludność podlegającą rozśrodkowaniu.

Podstawę do tego stanowią informacje zawarte w wykazach miast podlegających rozśrodkowaniu /sprzężenie A-C/, informacje zawarte w zestawieniach opracowanych przez Miejskie Komitety Obrony /14-C/ oraz własna znajomość zasad wyznaczania ludności podlegającej rozśrodkowaniu.

Z kolei, zespół planowania wydzielony z DOZL KOK /B/,^wznacza, dla każdego z miast podlegających rozśrodkowaniu, obszary przyjmujące i sporządza Informacyjny Plan Rozśrodkowania Ludności Kraju. Podstawą są informacje o miastach, aglomeracjach przemysłowych i obiektach zagrożonych

/sprzężenie A-B/, informacje o ilości ludności wyznaczonej do rozśrodkowania i zawarte w propozycjach WKO dotyczących wyznaczenia obszarów przyjmujących i ich pojemności /sprzężenie C-B/, niezbędne informacje o charakterze militarnym /sprzężenie 2-B/ oraz wiedza planujących.

Efekty dotychczas przedstawionego działania są źródłem informacji umożliwiającymi zespołom planowania wydzielonym z DOZL WKO /C/, opracowanie planów przeprowadzenia rozśrodkowania. Obieg tych informacji przedstawiają sprzężenia A-C, B-C, C₁-C₁. Ich uzupełnieniem są niezbędne informacje dotyczące transportu, dróg, materiałów i środków możliwych do wykorzystania podczas przeprowadzania rozśrodkowania, ludzi do zabezpieczania i kierowania tym rozśrodkowaniem oraz informacje stanowiące umiejętności planujących. Obieg tych informacji przedstawiają sprzężenia 2-C, 9-C, 10-C, 11-C, 12-C, 13-C.

Uwidocznione w modelu sprzężenia A-A, B-B, C₂ - C₂ wyrażają informacje stanowiące doświadczenia planujących nabyte w kolejnych cyklach planowania, zaś sprzężenia C-7, C-9, C-10, C-11, C-13, C-14 przekazanie informacji stanowiących efekt działania układu do środowiska, celem dalszego wykorzystania. Bowiern rozwiązanie przedstawionych dotychczas problemów nie wyczerpuje całości zagadnienia planowania rozśrodkowania ludności, jest jedynie zakończeniem jednego jego etapu.

Przytoczony wyżej model cybernetyczny planowania jest wariantem możliwych rozwiązań.

III.3. Organizacja planowania

III.3.1. Etapy planowania

Każdy cykl planowania rozśrodkowania ludności można podzielić na trzy etapy, różniące się charakterem prac planistycznych /rysunek 4/.

Etap I, to gromadzenie danych i informacji niezbędnych do planowania. Wykonanie tego etapu przez część wykonawców poprzedza rozpoczęcie cyklu, przez część natomiast, realizowane jest już w czasie trwania cyklu.

Etap II obejmuje właściwy proces transformacji nagromadzonych danych i informacji. Rozpoczyna się podjęciem decyzji przez Komitet Obrony Kraju o rozpoczęciu cyklu planowania i przyjęciem danych kryterijnych a kończy się opracowaniem, przez zespoły planowania wydzielone z DOZL WKO lub PKO, planów przebiegu rozśrodkowania ludności.

Etap III stanowią czynności związane z doprowadzeniem informacji zawartych w opracowanych planach do bezpośrednich wykonawców i zainteresowanych oraz związane z pomocą, nadzorem i kontrolą planowania ze szczebla nadrzędnego.

Wyznaczenie ścisłej granicy rozpoczęcia i zakończenia poszczególnych etapów jest z jednej strony trudne, a z drugiej nie ma istotnego praktycznego znaczenia. Można jedynie stwierdzić, że poszczególne etapy wzajemnie się nakładają.

W czasie trwania etapu drugiego niektóre instancje biorące udział w planowaniu muszą jeszcze aktualizować i gromadzić informacje, a więc wykonywać czynności z zakresu etapu pierwszego. Podobnie w czasie trwania etapu trzeciego, niektóre instancje planujące muszą wykonywać czynności typowe dla etapu drugiego. Dotyczy to przede wszystkim szczebli najniższych, dla których informacje zawarte w planach przebiegu rozśrodkowania stanowią podstawę opracowania własnych planów np: przyjęcia rozśrodkowywanej ludności przez Lokalne Komitety Obrony.

Plany rozśrodkowania ludności, opracowane w jednym cyklu planowania, obowiązują do chwili zakończenia cyklu następnego.

III.3.2. Czynności instancji planujących - model sieciowy planowania

Dla zilustrowania poniżej przedstawionego opisu czynności instancji zaangażowanych w planowaniu niech posłuży rys.5. Przedstawia on sieć zależności czynności planowania rozśrodkowania ludności. Dokument ten wybiega nieco

w przyszłość, ale tylko ze względu na czas przewidywany po zastosowaniu w planowaniu elementów zmechanizowanego i zautomatyzowanego przetwarzania danych. Dlatego przedstawiona w nim kalkulacja czasu, w tym miejscu nie ma istotnego znaczenia.

Opracowanie przez Komitet Obrony Kraju decyzji o rozpoczęciu planowania jest pierwszą czynnością cyklu /1-2/. Wcześniej rozpoczynają się czynności etapu pierwszego, a mianowicie gromadzenie i uaktualnianie informacji o obiektach /0-3/, o ludności /0-4/, o czynnikach stanowiących pojemność obszarów względnie bezpiecznych /0-7/, o transporcie będącym w dyspozycji władz centralnych /0-11/, o transporcie będącym w dyspozycji władz wojewódzkich /0-15/.

Kolejnymi, są czynności, które można określić jako wstępne opracowanie danych i informacji. Są to równocześnie wykonywane przez resort Obrony Narodowej - wykazy dróg i rejonów zastrzeżonych dla wojsk /3-5/, przez działy KOK - wykazy obiektów mogących mieć wpływ na określenie zagrożenia i wyznaczenie miast podlegających rozśrodkowaniu /3-6/ oraz przez działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności WKO - wykazy obiektów, miast, aglomeracji zagrożonych i proponowanych do rozśrodkowania /3-7/. Te czynności stanowią podstawę do rozwiązania przez Komitet Obrony Kraju, pierwszego problemu, a mianowicie wyznaczenia miast podlegających rozśrodkowaniu /8-10/. W tym czasie Komitety Obrony Miast wykonują zestawienia ludności podlegającej rozśrodkowaniu /7-9/, są one podstawą dla Działów Ochrony i Zaopatrzenia Ludności WKO do definitywnego wyznaczenia ludności do rozśrodkowania /11-14/.

Do czasu zakończenia tej czynności /11-14/, będącej rozwiązaniem drugiego z podstawowych problemów planowania, Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności WKO muszą otrzymać zestawienia pojemności wykonane przez Powiatowe Komitety Obrony /7-12/, służą one tym działom do wykonania wykazów proponowanych obszarów przyjmujących i ich pojemności /14-15/.

Z kolei Dział Ochrony i Zaopatrzenia Ludności KOK opracowuje wykazy obszarów przyjmujących dla poszczególnych rozśrodkowywanych miast /16-18/. Do zakończenia tej czynności,

będącej rozwiązaniem trzeciego z podstawowych problemów planowania, musi on otrzymać wykonane przez Dział Komunikacji KOK /11-17/, wykazy transportu będącego w dyspozycji władz centralnych, a po zabezpieczeniu potrzeb sił zbrojnych możliwego do wykorzystania przy rozśrodkowaniu ludności. Dotychczas wykonane czynności stanowią podstawę do opracowania, przez Dział Ochrony Ludności i Zaopatrzenia KOK, Informacyjnego Planu Rozśrodkowania Ludności Kraju /18-21/. Informacje z tego planu, zaakceptowanego przez Komitet Obrony Kraju /22-23/, w postaci wyciągów sporządzonych przez Dział Ochrony i Zaopatrzenia Ludności KOK /24-25/ są podstawą do planowania przeprowadzenia rozśrodkowania.

Opracowanie Planu Informacyjnego i przesłanie zainteresowanym sporządzonych z niego wyciągów, kończy część drugiego etapu planowania, którą można nazwać planowaniem koncepcyjnym, a dla szczebla KOK stanowi w ogóle zakończenie etapu drugiego i rozpoczęcie trzeciego.

Podczas wykonywania ostatecznie przedstawionych czynności: 11-14, 11-17, 14-15, 16-18, 18-21, 22-23 i 24-25 musi być wykonana znów grupa czynności o charakterze wstępnego opracowania danych i informacji. Powiatowe Komitety Obrony, a ściślej ich Działy Komunikacji, muszą wykonać zestawienia transportu powiatu, który może być wykorzystany do rozśrodkowania ludności /7-12/. Służą one Działom Komunikacji WKO do opracowania podobnych wykazów z województw /15-19/. Te z kolei są podstawą do dokonania przez Dział Komunikacji KOK, rozdziału transportu będącego w dyspozycji władz centralnych /21-26/.

Wszystkie zainteresowane działy WKO muszą opracować propozycje planów zabezpieczenia rozśrodkowania /15-20/, a stosownie do uwidocznionych w nich potrzeb, odpowiednie działy KOK, sporządzić plany zabezpieczenia rozśrodkowania ze strony szczebla KOK /21-27/.

Miejskie Komitety Obrony muszą opracować propozycje rozmieszczenia rejonów załadowania /Rz/ /15-28/, a Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności PKO propozycje rozmieszcze-

nia i pojemności rejonów rozdzielczych /Pr/ /15-29/.

Efekty tej grupy czynności są uzupełnieniem podstaw do opracowania przez Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności WKO, planów przeprowadzenia rozśrodkowania ludności /30-31/. Informacje z tych planów, zaakceptowanych przez przewodniczących WKO /32-33/ i zawarte w sporządzonych z nich wyciągach /31-34/ są niezbędne do zorganizowania przez Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności WKO, aparatu kierowania rozśrodkowaniem ze szczebla województwa /35-36/; organizacji przez Działy Wewnętrzne WKO powiadamiania ludności /35-37/; organizacji przez Działy Komunikacji WKO transportu województwa wyznaczonego ^{do} rozśrodkowania /35-38/ i organizacji zabezpieczenia rozśrodkowania przez wszystkie zainteresowane działy WKO /35-39/.

Te ostatnie czynności kończą drugi etap planowania na szczeblu Wojewódzkich Komitetów Obrony.

W dalszym ciągu drugi etap planowania trwa jeszcze na szczeblu Miejskich /Dzielnicowych/ i Powiatowych Komitetów Obrony.

Miejskie /Dzielnicowe/ Komitety Obrony dokonują imiennego rozdziału ludności do poszczególnych relacji /Rz-Rr/ i nawrotów /40-41/ oraz organizują rejony załadowania i aparatu kierowania rozśrodkowaniem ludności ze szczebla miasta /40-42/. Powiatowe Komitety Obrony dokonują organizacji rejonów rozdzielczych i aparatu kierowania rozśrodkowaniem ze szczebla powiatu /40-43/.

Informacje, będące efektem ostatnio wykonanych czynności na szczeblu województw, miast i powiatów są podstawą do opracowania przez Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności PKO, planów przyjęcia rozśrodkowywanej ludności /43-44/, a następnie łącznie z informacjami zawartymi w tych ostatnich, podstawą organizacji przyjęcia rozśrodkowywanej ludności w gromadach /przez Lokalne Komitety Obrony/ /45-46/.

Od czasu zakończenia planowania koncepcyjnego występują w cyklu czynności z zakresu trzeciego etapu planowania.

Najwcześniej rozpoczyna ten etap Dział Ochrony i Zaopatrzenia Ludności KOK, dokonując do końca cyklu pomocy, kon -

troli i nadzoru planowania na szczeblu województw /30-46/. Z kolei do czynności o podobnej treści przechodzą Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności WKO /40-46/, PKO /43-46/ oraz Miejskie /Dzielnicowe/ Komitety Obrony /42-46/.

Do zakresu czynności etapu trzeciego można również zaliczyć, wymienioną już organizację przyjęcia rozśrodkowanej ludności przez Lokalne Komitety Obrony /45-46/. Zakończenie tej czynności kończy cykl planowania rozśrodkowania ludności.

W dotychczasowym opisie pominięto całą grupę czynności na rysunku 5 oznaczonych strzałką. Oznaczają one przesłanie lub przekazanie efektów czynności planowania kolejnym wykonawcom. Tych kolejnych wykonawców wskazują liczby za strzałką oznaczające uwidoczniony na lewym marginesie rysunku, numer porządkowy instancji planujących. Czynności te, niedostrzegalne w czasie planowania rozśrodkowania ludności metodami konwencjonalnymi, są źródłem możliwości wielokrotnego skrócenia czasu trwania całego cyklu, pod warunkiem jednak unowocześnienia całego systemu planowania.

Obytem jednak poniżej, a w tym miejscu należą się czytelnikowi następujące wyjaśnienia:

- w powyższym opisie operowano nazwami pełnych Komitetów Obrony i Działów jako wykonawców czynności planowania. Z poprzednich opisów wiadomo, że zaangażowane w nie będą jedynie, wydzielone z tych Komitetów i Działów, zespoły planowania. Nie operowano nimi ze względu na uniknięcie rozwlekłości sformułowań;
- nie przedstawiono również w opisie wariantów możliwego przebiegu cyklu planowania. Warianty te, różne od przedstawionego, dotyczą jedynie nielicznych przypadków, kiedy województwo lub powiat planuje rozśrodkowanie w własnym zakresie, to znaczy rozśrodkowuje ludność swoich miast tylko w swoich granicach i nie przyjmuje ludności z innych województw czy powiatów;
- wyszczególnienie wszystkich czynności jednego cyklu planowania wraz z niezbędnymi uzasadnieniami, znajdzie czy-

telnik w pracy wyżej podpisanego autora, pt: "Model sieciowy planowania rozśrodkowania ludności".

III.4. Elementy zmechanizowanego i automatycznego przetwarzania danych i informacji w systemie planowania rozśrodkowania ludności

Wraz z koniecznością wprowadzenia cyklicznego powtarzania planowania rozśrodkowania ludności, wyłoniła się konieczność maksymalnego skrócenia każdego cyklu. Konieczność tę sugeruje potrzeba jak najszybszego dostarcia z informacjami, zawartymi w uaktualnionych planach, do wszystkich tych, którzy te plany będą realizować.

Skrócenie cyklu planowania rozśrodkowania ludności można osiągnąć dwoma drogami. Pierwsza z nich, to wielokrotne zwiększenie ilości ludzi zaangażowanych w planowaniu i odciążenie ich od wszelkich innych bieżących prac.

Druga, to opracowanie i wprowadzenie w życie nowego systemu planowania. Systemu opartego na jak najszerszym wykorzystaniu techniki i nowoczesnych cybernetycznych metod planowania.

Pierwsza droga, ze względu na olbrzymie konsekwencje ekonomiczne, jest absolutnie nie do przyjęcia.

Druga droga, to jednorazowy duży wysiłek naukowy i ekonomiczny, który jednak powinien dać zamierzone efekty, to znaczy możliwość maksymalnego skrócenia cyklu przy mniejszym niż dotychczas zaangażowaniu ilości planujących.

Wszystkie czynności cyklu planowania rozśrodkowania ludności można podzielić na trzy grupy.

Kryterium tego podziału jest stopień przetwarzania informacji w trakcie trwania czynności.

Do pierwszej grupy należy zaliczyć wszystkie czynności decyzyjne. Przetwarzanie informacji, w czasie trwania tych czynności, ma charakter operacji logicznych. Są to czynności

najbardziej skomplikowane, przede wszystkim ze względu na ilość i różnorodność poddawanych przetwarzaniu informacji.

Drugą grupę tworzą czynności o charakterze wstępnego opracowania danych i informacji. Przetwarzanie danych i informacji w czasie trwania tych czynności polega na ich segregowaniu, sumowaniu i ujęciu w formy ilościowych wykazów i zestawień.

Do trzeciej grupy należą wszystkie czynności przekazywania lub przesłania danych i informacji. Cechą charakterystyczną tych czynności jest to, że w trakcie ich trwania, przekazywane lub przesyłane dane i informacje nie mogą ulec żadnej zmianie. Inaczej, wykluczone jest jakiegokolwiek przetwarzanie danych i informacji.

Z przedstawionej charakterystyki czynności poszczególnych grup wynika kierunek poszukiwań odpowiedniej techniki, to znaczy urządzeń i metod pozwalających na szybsze ich wykonanie i przy mniejszym nakładzie sił.

Dla czynności grupy pierwszej jedynie możliwymi do wykorzystania są elektroniczne maszyny cyfrowe.

W przeważającej większości, czynności tej grupy wykonywane są na szczeblu centralnym i wojewódzkim. Instancje zaangażowane w planowaniu rozśrodkowania ludności z tych szczebli już obecnie mają możliwość korzystania z wymienionych urządzeń.

Do przetwarzania informacji w trakcie wykonywania czynności drugiej grupy mogą być wykorzystywane, w zależności od szczebla, urządzenia małej, średniej i dużej mechanizacji prac planistycznych. Są to urządzenia, z których instancje biorące udział w planowaniu rozśrodkowaniu ludności mogą już korzystać, lub te z najniższych szczebli będą mogły korzystać w najbliższej przyszłości.

Wymagania, jakie muszą spełniać urządzenia wykorzystywane w czasie wykonywania czynności trzeciej grupy, nie odbiegają od wymagań stawianych wszystkim urządzeniom łączności.

Co więc jest powodem, że dotychczas te wszystkie urządzenia nie są stosowane? Otóż nie wystarcza tylko możliwość korzystania z nich.

Urządzenia mechanizacji i automatyzacji planowania pozwalają na przetwarzanie bardzo dużej ilości informacji, wykonują setki tysięcy operacji logicznych i matematycznych w ciągu minuty, nie potrafią jednak same dla siebie ustalać logicznego ciągu tych operacji. Mogą pracować tylko według programu zadanego przez człowieka. Tak więc brak opracowanych odpowiednich programów to pierwszy i zarazem finalny powód uniemożliwiający obecnie wykorzystanie tych urządzeń.

Podstawą do opracowania programów, to znaczy rozkazów dla urządzenia lub maszyny liczącej, są algorytmy czynności, które urządzenia lub maszyny muszą wykonać.

Jest zatem powód, konieczność opracowania algorytmów dla wszystkich czynności, które mają być mechanizowane lub automatyzowane.

Algorytm, to przepis logicznego postępowania przy wykonywaniu określonej czynności. Pojęcie to ma zastosowanie do wszystkich wykonywanych czynności i przez ludzi i przez maszyny. Z tą jedynie różnicą, że maszyny mogą wykonywać czynności składające się z prostych kombinacji logicznych opartych na najprostszycy działaniach algebraicznych. Stąd więc, przy opracowywaniu algorytmów dla czynności wykonywanych przez maszyny, konieczność stosowania najróżnorodniejszych metod matematycznych.

Metody matematyczne można stosować tylko do wielkości zdeterminowanych. Wynika stąd następna konieczność, odpowiedniego matematycznego opracowania wszystkich danych i informacji podlegających przetwarzaniu. Oznacza to po pierwsze klasyfikację danych i informacji oraz nadanie im odpowiednich wag, to znaczy wielkości liczbowych i po drugie nadanie im odpowiednich form symbolicznych i cyfrowych.

Maszyny działają bardzo szybko. Istnieje zatem możliwość uwzględnienia takiej ilości danych i informacji, jakiej nie jest w stanie przeanalizować umysł ludzki. Wynikają stąd

znów dwa problemy.

Jeżeli maszyny w bardzo krótkim czasie mogą przetworzyć bardzo duże ilości danych i informacji, to należy wyszukać i uwzględnić wszystkie, nawet najmniej znaczące, dane i informacje, od których mogą zależeć decyzje podejmowane w toku planowania rozródowania ludności.

Pociąga to z kolei konieczność ustalenia pewnych /niezawodnych/ źródeł tych danych i informacji. Z przedstawionego w rozdz. III.3.2. modelu sieciowego planowania rozródowania ludności wynika, że szukać ich trzeba na wszystkich szczeblach administracji państwowej, od ADM i gromady do KOK włącznie. Olbrzymie trudności w tym zakresie stanowi aktualnie często występujący brak określenia kompetencji urzędów i instytucji oraz brak ustalonych systemów informacyjnych zapewniających potrzeby i obronności, i gospodarki narodowej /np. ewidencja ludności/.

Z braku określenia kompetencji urzędów i instytucji wypływa uchylanie się ich lub zwlekanie z podejmowaniem decyzji umożliwiających wykorzystanie niezbędnych danych i informacji.

Z poprzednio przedstawionej organizacji planowania wynika, że dane i informacje będą w ciągłym ruchu. Czynności przesłania lub przekazania informacji stanowią prawie jedną trzecią wszystkich czynności cyklu. W celu niezaprzepaszczenia efektów szybkiego działania maszyn, niezbędną jest zapewnienie na czas trwania cyklu planowania, w ramach istniejących systemów łączności odpowiednich kanałów i środków przekazywania i przyjmowania.

Reasumując powyżej przedstawione uwagi można stwierdzić, że aby umożliwić stosowanie maszyn i urządzeń przetwarzania danych i informacji w planowaniu rozródowania ludności, należy:

a/ opracować nowy system planowania, który musi uwzględniać:

- 1/ określenie wszystkich źródeł danych i informacji niezbędnych do planowania rozródowania ludności oraz określenie ich obiegu w procesie planowania;

- 2/ opracowanie algorytmów dla czynności przetwarzania tych danych i informacji;
  - 3/ dobór odpowiednich urządzeń i maszyn przetwarzania danych i informacji oraz opracowanie dla nich programów;
  - 4/ organizację łączności zapewniającej obieg informacji;
  - 5/ opracowanie programu działania systemu;
- b/ ustalić tryb pracy i kompetencje wszystkich urzędów i instytucji w jakikolwiek sposób związanych z planowaniem rozśrodkowania ludności;
- c/ inspirować opracowanie systemów informacyjnych umożliwiających wykorzystanie danych tak dla celów gospodarki narodowej, jak i obronności kraju, a w tym i do planowania rozśrodkowania ludności.

Określenie wszystkich źródeł danych i informacji niezbędnych do planowania rozśrodkowania ludności oraz określenie ich obiegu jest możliwe po opracowaniu modelu cybernetycznego planowania. Musi to być model, w którym elementami względnie odosobnionego układu będą algorytmy czynności zmierzających do rozwiązania, wymienianych już, czterech podstawowych problemów planowania rozśrodkowania ludności.

Środowisko dla tego układu muszą tworzyć instancje reprezentujące wszystkie dziedziny życia kraju, na wszystkich szczeblach administracji.

Budowa algorytmów podstawowych czynności planowania wynika z treści tych czynności.

Wyznaczanie miast podlegających rozśrodkowaniu, wyznaczanie ludności podlegającej rozśrodkowaniu, wyznaczanie obszarów przyjmujących i ich pojemności, to czynności polegające na segregowaniu odpowiednich zbiorów informacji. Efektem ich wykonania są decyzje wynikające z porównania wysegregowanych informacji z przyjętymi i sprawdzonymi wielkościami kryterijnymi. Dlatego algorytmy tych czynności muszą być oparte na metodach selekcji, sumowania i porównania.

Zasadniczym problemem wymagającym rozwiązania przy planowaniu przebiegu rozśrodkowania ludności jest także doko-

nanie rozdziału ludności do obszarów przyjmujących i takie zorganizowanie transportu, żeby jego wykorzystanie było najefektywniejsze, a czas rozśrodkowania ludności najkrótszy. Sugeruje to budowę algorytmu tego planowania w oparciu o metody transportowe.

Można przewidywać, że wykonanie czynności rozwiązujących podstawowe problemy planowania rozśrodkowania ludności będzie mogło być przeprowadzone przy użyciu elektronicznych maszyn cyfrowych o dużej pojemności pamięci operacyjnej, że dla czynności wstępnego opracowania danych i informacji trzeba będzie szukać i na szczeblu powiatu i miasta, zestawów urządzeń dużej mechanizacji /sortery, tabulatory, dziurkarki, sprawdzarki/.

Środki łączności, ich dobór, nie powinny stanowić problemu. Można jedynie przewidywać, że użycie ich w systemie planowania rozśrodkowania ludności nie pociągnie żadnych lub prawie żadnych konsekwencji inwestycyjnych.

Podstawą opracowania programu działania systemu będzie, zweryfikowany w drodze praktycznego przećwiczenia, model sieciowy cyklu planowania rozśrodkowania ludności.

IV. PRZYGOTOWANIE ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI

Przygotowanie rozśrodkowania ludności obejmuje następujące przedsięwzięcia:

- 1/ przygotowanie społeczeństwa;
- 2/ przygotowanie aparatu kierowania rozśrodkowaniem i jego zabezpieczeniem;
- 3/ przygotowanie elementów ruchu ludności;
- 4/ przygotowanie obszarów przyjmujących.

W przygotowaniu społeczeństwa do rozśrodkowania można wyróżnić dwa aspekty: przygotowanie psychiczne i przygotowanie fizyczne /materialne/.

Przygotowanie psychiczne społeczeństwa do rozśrodkowania ludności z miast i aglomeracji zagrożonych polega

na wyjaśnieniu konieczności tego rozśrodkowania, konieczności pozostania części ludności w miastach, warunków rozśrodkowania i zasad jego przeprowadzenia oraz warunków bytowania po rozśrodkowaniu.

Efektem tej pracy wyjaśniającej musi być:

- 1/ poznanie przez społeczeństwo istoty zagrożenia w przypadku wojny /szczególnie wojny jądrowej/;
- 2/ zrozumienie, że rozśrodkowanie ludności z miast i aglomeracji zagrożonych nie daje gwarancji bezpieczeństwa, stwarza jedynie szansę zmniejszenia strat od uderzeń nieprzyjaciela;
- 3/ zaakceptowanie przez społeczeństwo konieczności wykorzystania tej szansy, tzn. zaakceptowanie konieczności rozśrodkowania ludności;
- 4/ świadome i przychylne podporządkowanie się wszystkim obowiązkom związanym z rozśrodkowaniem ludności.

Drugim czynnikiem przygotowania psychicznego powinno być objęcie jak największej części społeczeństwa różnego rodzaju funkcjami na okres przygotowania i przeprowadzenia rozśrodkowania. Trzeci wreszcie czynnik, najbardziej wybiegający w przyszłość, to umożliwienie rozśrodkowywanym zapoznania się z miejscem i ludźmi, u których będą zamieszkiwali po rozśrodkowaniu.

Przygotowanie fizyczne /materialne/ polega na doręczeniu wyznaczonej do rozśrodkowania ludności odpowiednich dokumentów, umożliwieniu jej nabycia niezbędnego wyposażenia, zgromadzenia niezbędnych zapasów żywności itp.

Przygotowanie aparatu kierowania rozśrodkowaniem i jego zabezpieczenia obejmuje powiadomienie wyznaczonych o powierzonych im funkcjach, zapoznanie z miejscem pełnienia obowiązków, zapoznanie z tymi obowiązkami oraz szkolenie. Szkolenie to musi obejmować ogólne zasady rozśrodkowania ludności oraz zasady dotyczące obowiązków określonych funkcji. Przygotowanie to realizują instytucje^o odpowiedzialne za przeprowadzenie rozśrodkowania, to znaczy Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności Komitetów Obrony wszystkich szczebli.

Elementami ruchu ludności wymagającym przygotowania przed jej rozśrodkowaniem są rejony załadowania, rejony rozdzielcze oraz łączące je drogi.

Przygotowanie rejonów załadowania i rejonów rozdzielczych ogranicza się do wytypowania w wyznaczonych rejonach odpowiednich pomieszczeń, w których ludność przybyła do tych rejonów będzie się mogła ogrzać, wypocząć, spożyć posiłek i ewentualnie załatwić niektóre formalności związane z rozśrodkowaniem.

Poważniejszy problem stwarza przygotowanie dróg. Z przedstawionych w rozdziale I.2. warunków rozśrodkowania wiadomo, że do tego przedsięwzięcia nie będą mogły być wykorzystane niektóre drogi. Przede wszystkim wykluczone będą z ruchu związanego z rozśrodkowaniem ludności w większości drogi relacji wschód-zachód stanowiące marszruty wojsk własnych i sojuszniczych. Wykluczone będą niektóre drogi rakadowe relacji północ-południe oraz ograniczone będą możliwości wykorzystania większości głównych dróg wyprowadzających z miast stanowiących garnizony wojsk.

Ruch związany z rozśrodkowaniem ludności będzie prowadzony w większości po bocznych drogach gorzej utrzymanych, będzie musiał bardzo często przecinać drogi - marszruty wojsk o dużym nasileniu ruchu długich kolumn.

Z tych warunków wynika konieczność przygotowania dróg dla ruchu związanego z rozśrodkowaniem ludności. Najważniejsze przedsięwzięcia w tym zakresie to budowa i wzmocnienie wielu mostów i mostków na drogach drugorzędnych, wzmocnienie i unowocześnienie niektórych odcinków tych dróg, budowa wiaduktów nad i pod głównymi ciągami komunikacyjnymi oraz przygotowanie prowizorycznych wiaduktów.

Przygotowanie obszarów przyjmujących polega na rozbudowie zasobów kwaterunkowych przez odpowiednie kierowanie rozbudową ośrodków ^{rekreacyjnych} oraz przez pobudzanie inicjatywy inwestycyjnej w zakresie budownictwa mieszkaniowego ludności zamieszkałej w tych obszarach. Inną formą przygotowania bazy kwaterunkowej może być umożliwienie ludności miejskiej

budowy domków o charakterze rekreacyjnym^{viii} z przewidywaniem stałego zamieszkania w nich w przypadku rozśrodkowania.

Wraz z przygotowaniem zasobów kwaterunkowych niezbędne jest przygotowanie warunków bytu rozśrodkowywanej ludności. Polega ono na rozbudowie sieci handlowej i usługowej, rozbudowie bazy zatrudnienia rozśrodkowanej ludności, rozbudowie ujęć wody, magazynów żywnościowych, placówek służby zdrowia oraz urządzeń sanitarnych.

Większość wymienianych wyżej przedsięwzięć z zakresu przygotowania rozśrodkowania ludności jest wykonywana w ramach realizacji państwowych planów gospodarczych, częściowo w ramach czynów społecznych i inicjatywy indywidualnej. Przewiduje się wykonanie niektórych w okresie podwyższonej gotowości obronnej państwa jako przedsięwzięcia specjalne. Są jednak i takie, szczególnie z zakresu przygotowania społeczeństwa, których jeszcze dotychczas ani nie podjęto, ani nie ustalono programu ich realizacji.

V. PRZEBIEG ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI

Jednym z warunków sprawnego przeprowadzenia rozśrodkowania ludności w przedstawionej wyżej niezmiernie skomplikowanej sytuacji okresu bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, jest wytworzenie obrazu przeprowadzenia tego rozśrodkowania. Dotyczy to przede wszystkim planujących i przewidywanych do kierowania tym przedsięwzięciem. Musi to być przy tym obraz realny, jednoznaczny bez możliwości różnej interpretacji.

Skomplikowane warunki przeprowadzenia rozśrodkowania ludności muszą być zrekompensowane jak najprostszą koncepcją jego przeprowadzenia. Muszą z tej koncepcji być wyeliminowane wszystkie fragmenty mogące spowodować żywiołowy, paniczny ruch ludności niemożliwy do ponownego ujęcia w formy zorganizowane.

V.1. Elementy ruchu rozśrodkowywanej ludności

Ruch rozśrodkowywanej ludności od chwili opuszczenia mieszkania można najprościej przedstawić następująco: do j-
ście do miejsca postoju transportu, załadowanie się, prze-
jazd, wyładowanie, dojście /dojazd/ do miejsca nowego zamiesz-
kania. Taką kolejność typową dla przeważającej większości
rozśrodkowywanych wyznaczają następujące zorganizowane ele-
menty ruchu i jego zabezpieczenia:

- 1/ rejony załadowania;
- 2/ rejony rozdzielcze;
- 3/ relacje łączące poszczególne rejony załadowania z odpo-
wiednimi rejonami rozdzielczymi;
- 4/ posterunki regulacji ruchu lub piloci kolumn;
- 5/ punkty zabezpieczenia medycznego;
- 6/ punkty zaopatrywania;
- 7/ punkty zabezpieczenia technicznego.

W niektórych przypadkach, kiedy w relacji przewidziana
jest zmiana rodzaju transportu mogą wystąpić rejony przełado-
wania.

Rejony załadowania /Rz/ muszą zapewniać:

- możliwość manewrowania środkami transportowymi;
- możliwość łatwego załadowania ludności;
- ochronę dla przekających na podstawienie transportu;
- możliwość załatwienia potrzeb fizjologicznych;
- możliwość załatwienia niezbędnych formalności związanych
z rozśrodkowaniem.

Rejony rozdzielcze /Rr/ i rejony przeładowania /Rp/
poza wymaganiami stawianymi dla rejonów załadowania, muszą
jeszcze zapewniać rozśrodkowywanym możliwość spożycia posił-
ków i otrzymania niezbędnej pomocy medycznej i materialnej.

Pojęcie relacji jest szersze niż określenie drogi
łączącej rejon załadowania z rejonem rozdzielczym. Przewóz
ludności w określonej relacji może być realizowany różnymi
drogami. Praktyczne znacznie określania relacji polega na
tym, że ze wzgl, dów na efektywność wykorzystania transportu

i konieczności minimalizowania czasu rozśrodkowania, ludność ładowana w jednym rejonie załadowania może być przewożona do kilku rejonów rozdzielczych. /W czasie planowania ludność podlegając rozśrodkowaniu przydziela się najpierw do rejonów załadowania, tę z kolei dzieli się na relacje i następnie ludność przewożoną w określonych relacjach na nawroty/.
W każdej relacji wyznacza się w zależności od przewidywanego natężenia ruchu, jedną, dwie lub trzy drogi przejazdu.

Ruch związany z rozśrodkowaniem ludności w obrębie stref kierowania i kontroli ruchu objętych przez Krajowy System Kierowania i Kontroli Ruchu podlega regulacji zapewnianej przez ten system. Ze względu na to, że ruch ludności będzie się odbywał w większości poza obrębem stref i po drogach drugorzędnych bardzo często nieoznakowanych, powyższy system musi być uzupełniony elementami regulacji ruchu organizowanymi przez aparat kierowania rozśrodkowaniem. Tymi elementami są posterunki regulacji ruchu w składzie jeden, dwóch, trzech lub czterech ludzi oraz piloci kolumn.

Posterunek regulacji ruchu powinien:

- znać program ruchu na swoim punkcie;
- znać ustalone oznaczenia kolumn;
- współdziałać z elementami Krajowego Systemu Kierowania i Kontroli Ruchu;
- informować kierownictwo rozśrodkowania ludności o jego przebiegu;
- w miarę swoich możliwości udzielać pomocy rozśrodkowywanej ludności.

Pilotów kolumn wyznacza się dla relacji, których drogi w przeważającej mierze gruntowe, przebiegają w trudnym do orientacji terenie oraz dla kolumn, których ruch będzie się odbywał w nocy. Obowiązkiem pilota jest doprowadzenie przydzielonej mu kolumny do miejsca przeznaczenia, zgodnie z zadanym programem ruchu. Pilot powinien utrzymywać kontakt z innymi elementami regulacji ruchu oraz w miarę możliwości organizować pomoc dla rozśrodkowywanej ludności.

Dla zapewnienia rozśrodkowywanej ludności niezbędnej pomocy medycznej oraz materialnej organizowane są punkty zabezpieczenia medycznego i punkty zaopatrywania. Z zasady obydwa te elementy organizuje się wspólnie. Mogą występować w różnym składzie. Rozmieszczenie ich także będzie różne. Przede wszystkim muszą towarzyszyć każdemu z organizowanych rejonów załadowania, przeładowania i rejonów rozdzielczych. Na długich relacjach pożądane jest rozmieszczanie tych punktów na trasach. Najbardziej celowe jest rozmieszczanie ich obok posterunków regulacji ruchu.

Każdy pojazd wyznaczony do rozśrodkowania ludności musi być wykorzystany, ze skutki wycofany z ruchu nie będzie zastąpiony. Transport wyznaczony do rozśrodkowania ludności, ze względu na bardzo ograniczone ilości wymaga szczególnej troski. Dla jego zabezpieczenia organizowane są punkty zabezpieczenia technicznego. Stałe punkty organizuje się wzdłuż tras w oparciu o istniejące stacje obsługi, warsztaty naprawcze i stacje benzynowe. Uzupełnieniem ich są ruchome punkty pomocy technicznej. Rozmieszczone powinny być obok posterunków regulacji ruchu dysponujących środkami łączności.

V.2. Kinematyka rozśrodkowania ludności

W kinematyce rozśrodkowania ludności można wyróżnić dwa warianty:

- wariant pierwszy przewiduje rozśrodkowanie ludności miasta, aglomeracji lub grup miast w dwóch etapach. Etap pierwszy /rys. 6/, to wywiezienie ludności wyznaczonej do rozśrodkowania z rejonów załadowania położonych wewnątrz miasta do rejonów rozdzielczych położonych w wyznaczonych do przyjęcia tej ludności obszarach. Etap drugi /rys. 7/-przewiduje rozwiezienie ludności z rejonów rozdzielczych do miejsc przeznaczenia. W większości, ze względu na konieczność wykonania nawrotów środków transportowych, etap drugi będzie rozpoczynał się już w trakcie realizacji etapu pierwszego;

- w wariancie drugim przewiduje się trzy etapy rozśrodkowania ludności. Etap pierwszy /rys. 8/ to wywiezienie części ludności w ilości równej możliwościom załadowania na wszystkie środki transportowe będące do dyspozycji rozśrodkowania z rejonów załadowania położonych wewnątrz miasta do rejonów rozdzielczych położonych na wyznaczonych do przyjęcia tej ludności obszarach. Jednocześnie pozostała ludność wyznaczona do rozśrodkowania, z miejsc stałego zamieszkania w mieście, pieszo i miejskimi środkami komunikacji wychodzi do rejonów załadowania położonych na zewnątrz miasta /za przewidzianą czwartą strefą rażenia bronią jądrową/.

Drugi etap /rys. 9/ przewiduje wywiezienie ludności z rejonów załadowania położonych na zewnątrz miasta do rejonów rozdzielczych położonych na wyznaczonych do przyjęcia tej ludności obszarach.

Trzeci etap /rys. 10/, jak w poprzednim wariancie, etap II przewiduje rozwiązanie ludności z rejonów rozdzielczych do miejsc przeznaczenia.

W opisanym powyżej drugim wariancie środki transportowe w kolejnych nawrotach nie wracają do rozśrodkowywanego miasta. Docierają jedynie do rejonów załadowania położonych na zewnątrz tego miasta.

O wyborze wariantu decydują między innymi następujące czynniki:

1. czas i wielkość zagrożenia;
2. ilość posiadanego transportu w stosunku do ilości rozśrodkowywanej ludności;
3. ilość dróg wyprowadzających z miasta;
4. ilość ludzi, którzy mogą być zaangażowani do kierowania rozśrodkowaniem.

Pierwszy wariant powinien być stosowany dla miast i aglomeracji przemysłowych, w których do rozśrodkowania ludności wyznaczono taką ilość transportu, która pozwala wywieźć z miasta wszystkich rozśrodkowywanych w czasie nie dłuższym niż trzy doby, a ograniczona ilość dróg wylotowych i mała ilość osób możliwych do zaangażowania w aparacie kierowania

nie zapewnia gwarancji zorganizowanego przeprowadzenia roz-
środkowania według wariantu drugiego, trudniejszego do reali-
zacji.

V.3. Kierowanie rozśrodkowaniem ludności

Przebiegiem rozśrodkowania ludności kraju kieruje zespół wyznaczony z Działu Ochrony i Zaopatrzenia Ludności Komitetu Obrony Kraju. Zespół ten na podstawie bieżących informacji podejmuje decyzje i ingeruje w przypadku nieprzewidzianych w planach sytuacji. Ingerencje te szczególnie będą dotyczyć konieczności wyznaczenia nowych obszarów przyjmujących, przydziału transportu z rezerw władz centralnych, wyznaczenia sił do opanowania paniki i wyznaczenia sił do udzielenia pomocy ludności rażonej przez nieprzyjaciela w czasie rozśrodkowania.

Organizacja aparatu kierowania rozśrodkowaniem ludności na szczeblach województw lub powiatów, które rozśrodkowują się we własnym zakresie wynika z konkretnych potrzeb. Sztab kierowania rozśrodkowaniem ludności województwa tworzy zespół wyznaczony z Działu Ochrony i Zaopatrzenia ludności uzupełniony niezbędnymi przedstawicielami innych działów. Analizę pozostałych potrzeb najłatwiej prześledzić na tle wymienionych w rozdziale V.1. elementów ruchu rozśrodkowanej ludności.

W każdym rejonie załadowania, przeładowania i rozdzielczym dla zapewnienia ich zadań muszą występować następujący funkcyjni:

- kierownik rejonu;
- osoba lub zespół osób do załatwiania niezbędnych spraw administracyjnych związanych z rozśrodkowaniem;
- osoba lub zespół osób do informacji rozśrodkowywanych;
- osoba lub zespół osób kierujący transportem;
- zespół osób do pomocy przy ładowaniu i wyładowywaniu ludności;
- zespół porządkowy;
- zespół łączności.

Na trasy poszczególnych relacji z każdym transportem, kolumną czy statkiem z ludnością muszą wyruszyć opiekunowie, mogący udzielić pierwszej pomocy medycznej, służyć informacją i radą. Do składu wymienionych należy doliczyć potrzeby osobowe punktów medycznych, zaopatrywania i pomocy technicznej oraz potrzeby regulacji ruchu. Ilości osób tych elementów oraz funkcje tam pełnione muszą być określane w zależności od doraźnych potrzeb i możliwości. Zupełnieniem stanu tych "etatowych" elementów musi być zaangażowanie do pomocy rozśrodkowanej ludności dozorców domów w miastach i organów władz terenowych wzdłuż tras relacji. Do obsady elementów rozmieszczonych na terenie rozśrodkowywanych miast należy wyznaczać osoby spośród ludności pozostającej.

Sztab kierowania rozśrodkowaniem ludności województwa /powiatu/ musi mieć łączność ze wszystkimi elementami w miastach, na trasach i w obszarach przyjmujących. Łączność telefoniczna i radiowa musi być dublowana ruchomymi środkami.

VI. ROZŚRODKOWANIE LOKALNE

Rozśrodkowanie lokalne polega na wyprowadzaniu do rejonu względnie bezpiecznego, ludności pozostającej w rozśrodkowanym mieście na czas zmiany wypoczynku. Należy ono także do grupy przedsięwzięć zmierzających do wyprowadzenia jak największej części społeczeństwa z rejonów przewidywanych uderzeń nieprzyjaciela.

Z wielu względów ma ono całkiem inny charakter niż opisane w rozdziałach II-V zewnętrzne rozśrodkowanie ludności zagrożonych miast i aglomeracji przemysłowych.

Przede wszystkim, jak wynika z definicji dotyczy ludności pozostającej w mieście już po jego rozśrodkowaniu, a więc ludności zaangażowanej ekonomicznie i obronnie. Poza tym w odróżnieniu od rozśrodkowania zewnętrznego, które chociaż bardzo skomplikowane i masowe, jest jednak przedsięwzięciem jednorazowym, rozśrodkowanie lokalne może być akcją trwającą bardzo długo.

Ponieważ rozśrodkowanie lokalne dotyczy ludzi pracujących w określonych zakładach, przedsiębiorstwach i instytucjach, może więc być uznane jako składowa ich reżimu pracy. Stąd dalej wynika, że obowiązek organizacji i prowadzenia rozśrodkowania lokalnego ciąży na pracodawcach tzn. zakładach, przedsiębiorstwach i instytucjach działających w miastach po ich rozśrodkowaniu. W szczególności realizacji tak, ale ogólnie za zorganizowanie tej akcji odpowiedzialny są Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności Wojewódzkich /Powiatowych/ i Miejskich Komitetów Obrony. --

Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności Wojewódzkich Komitetów Obrony w toku wyznaczenia obszarów przyjmujących dla rozśrodkowywanej ludności muszą wytypować obszary względnie bezpieczne dla rozśrodkowania lokalnego. Podstawę do tego stanowią potrzeby przedstawione w formie ilościowych wykazów z poszczególnych miast. Potrzeby te określane przez prosperujące w mieście zakłady, przedsiębiorstwa i instytucje muszą uwzględniać ilość odpoczywającej jednej zmiany.

Pojemność obszarów względnie bezpiecznych dla potrzeb rozśrodkowania lokalnego określa się dla jednej zmiany za - zatrudnionych według wojennego reżimu pracy we wszystkich zakładach, przedsiębiorstwach i instytucjach.

Przydzielone dla poszczególnych miast przez Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności Wojewódzkich Komitetów Obrony obszary względnie bezpieczne miejskie Komitety Obrony rozdzielają dla poszczególnych zakładów, przedsiębiorstw i instytucji proporcjonalnie do ich potrzeb.

Zakłady, przedsiębiorstwa i instytucje w oparciu o przydzielone im rejony względnie bezpieczne opracowują plany rozśrodkowania lokalnego zatrudnionych pracowników. W planach tych ujmują:

- przydział kwater;
- organizację przewozu;
- organizację zabezpieczenia medycznego i zaopatrywania.

Przy dokonywaniu przydziału kwater obowiązują normy takie, jak przy zewnętrznym rozśrodkowaniu ludności. Ze względu na to, że obszary przyjmujące ludność w ramach rozśrodkowania lokalnego będą położone w najbliższej odległości miast i że będą to rejony o stosunkowo wysokim standardzie zamieszkania i o dużej ilości budynków użyteczności publicznej, a więc rejony o dużej pojemności, dokonujący przydziału tych obszarów i dokonujący rozdziału kwater muszą pamiętać, żeby nie stworzyć nowego niebezpiecznego zagęszczenia ludzi.

Organizacja przewozu w ramach rozśrodkowania lokalnego to trzy problemy:

Pierwszy to transport. Potrzeby rozśrodkowania lokalnego w tym zakresie będą zaspokajane z czterech źródeł, którymi są: komunikacja miejska i podmiejska; transport własny zakładów, przedsiębiorstw i instytucji; transport z rezerw władz wojewódzkich oraz transport prywatny.

Drugi problem to drogi. Ruch związany z rozśrodkowaniem lokalnym będzie się odbywał promieniście w dwu kierunkach z miasta i do miasta, będzie się odbywał w różnym czasie. W tych warunkach może on kolidować z ruchem wojsk. Dlatego planujący przewóz mogą wykorzystywać do jego realizacji tylko wytypowane do tego celu przez władze wojewódzkie.

Trzeci wreszcie problem, jak najbardziej związany z poprzednimi, to harmonogram przewozu.

Czas zmiany w poszczególnych zakładach, przedsiębiorstwach i instytucjach nie może być jednakowy. W przypadku pracy dwuzmianowej jednakowy czas zmiany powodowałby gromadzenie w mieście całej pozostawionej ludności. Dlatego opracowanie harmonogramu rozpoczynają władze miasta ustalając czas zmiany pracy poszczególnych zakładów, przedsiębiorstw i instytucji oraz podając im wykazy przydzielonych dróg i ewentualnie transportu.

Te dane stanowiące uzupełnienie do posiadanych już o przydzielonych obszarach przyjmujących, dokonanych rozdziału kwater i o reżimie pracy są podstawą dla zakładów, przed-

siębiorstw i instytucji do opracowania szczegółowego harmonogramu przewozu.

Organizacja zabezpieczenia medycznego i zaopatrywania rozśrodkowania lokalnego polega na proporcjonalnym podziale w stosunku do ilości pracujących w mieście i przebywających poza nim, personelu medycznego oraz sił i środków zaopatrywania przewidzianych dla ludności pozostałej w rozśrodkowanych miastach.

W oparciu o plany sporządzone przez zakłady, przedsiębiorstwa i instytucje Działy Ochrony i Zaopatrzenia Ludności Miejskich i Wojewódzkich /Powiatowych/ Komitetów Obrony sporządzają dla własnych potrzeb zbiorcze plany rozśrodkowania lokalnego.

Ze względu na niezmiernie skomplikowane warunki i jeszcze mniejsze niż przy zewnętrznym rozśrodkowaniu ludności prawdopodobieństwo zapewnienia bezpieczeństwa, problematyka rozśrodkowania lokalnego znajduje się jeszcze ciągle w sferze dyskusji i ustaleń koncepcji. Należy przewidywać możliwość przyjęcia innych niż przedstawione rozwiązań organizacyjnych oraz różnych, specyficznych dla poszczególnych miast i aglomeracji przemysłowych zakresów tego rozśrodkowania.

ZAKOŃCZENIE

Zasygnalizowane w skrypcie zagadnienia nie wyczerpują całej problematyki dotyczącej rozśrodkowania ludności miast i aglomeracji przemysłowych zagrożonych uderzeniami nieprzyjaciela. Nie pozwala na to objętość skryptu i w wielu zagadnieniach brak definitywnych ustaleń. Poruszone, dają jednak ogólną orientację w problemie i pozwalają na sformułowanie niektórych, ogólnych wniosków. Oto one:

- 1/ rozśrodkowanie ludności miast i aglomeracji przemysłowych nie gwarantuje bezpieczeństwa rozśrodkowywanym.

Naraża ich na poniesienie trudów przemieszczenia, opuszczenie swojego mienia, rozstanie z najbliższymi i życie bardzo często w o wiele gorszych warunkach. Daje jednak szansę uniknięcia strat części społeczeństwa szczególnie cennej dla zachowania narodu i jego kultury oraz możliwości wykorzystania ukryć dla większej części tych, którzy w rozśrodkowywanych miastach będą musieli pozostać;

2/ ilość miast i aglomeracji przemysłowych zagrożonych, a w związku z tym i ilość ludności podlegającej rozśrodkowaniu zawsze będzie większa niż pojemność obszarów przyjmujących. W stosunku do tej ilości ludności zawsze wystąpi niedobór środków transportowych. Zawsze będą istnieć określone, ograniczające warunki ruchu. Rozśrodkowanie ludności musi pociągnąć cały szereg zjawisk bardzo trudno odwracalnych. W związku z powyższym niezmiernie wagi nabierają wszelkie decyzje dotyczące szczególnie wyznaczenia miast podlegających rozśrodkowaniu, wyznaczenia ludności podlegającej rozśrodkowaniu /określenia grupy ludności/ oraz najważniejsze - określenia terminu rozpoczęcia rozśrodkowania ludności;

3/ wyszczególnione wyżej oraz wszystkie inne decyzje dotyczące rozśrodkowania ludności muszą być podejmowane w aktualnie zaistniałej sytuacji i na podstawie najaktualniejszych informacji. Z drugiej znów strony decyzje podejmowane w toku planowania stanowią podstawę przygotowania rozśrodkowania ludności, tj. całej grupy przedsięwzięć, których realizacja wymaga jak najdłuższego okresu ich aktualności. Kompromis jest możliwy, ale pod warunkiem, że proces planowania rozśrodkowania ludności zostanie w maksymalnym stopniu zmechanizowany i zautomatyzowany, że stworzone zostaną warunki maksymalnego skrócenia cyklu planowania i tym samym powstanie możliwość uaktualniania planów w okresach uzasadnionych koniecznością zweryfikowania decyzji z aktualną sytuacją.

Wykonano w 200 egz.

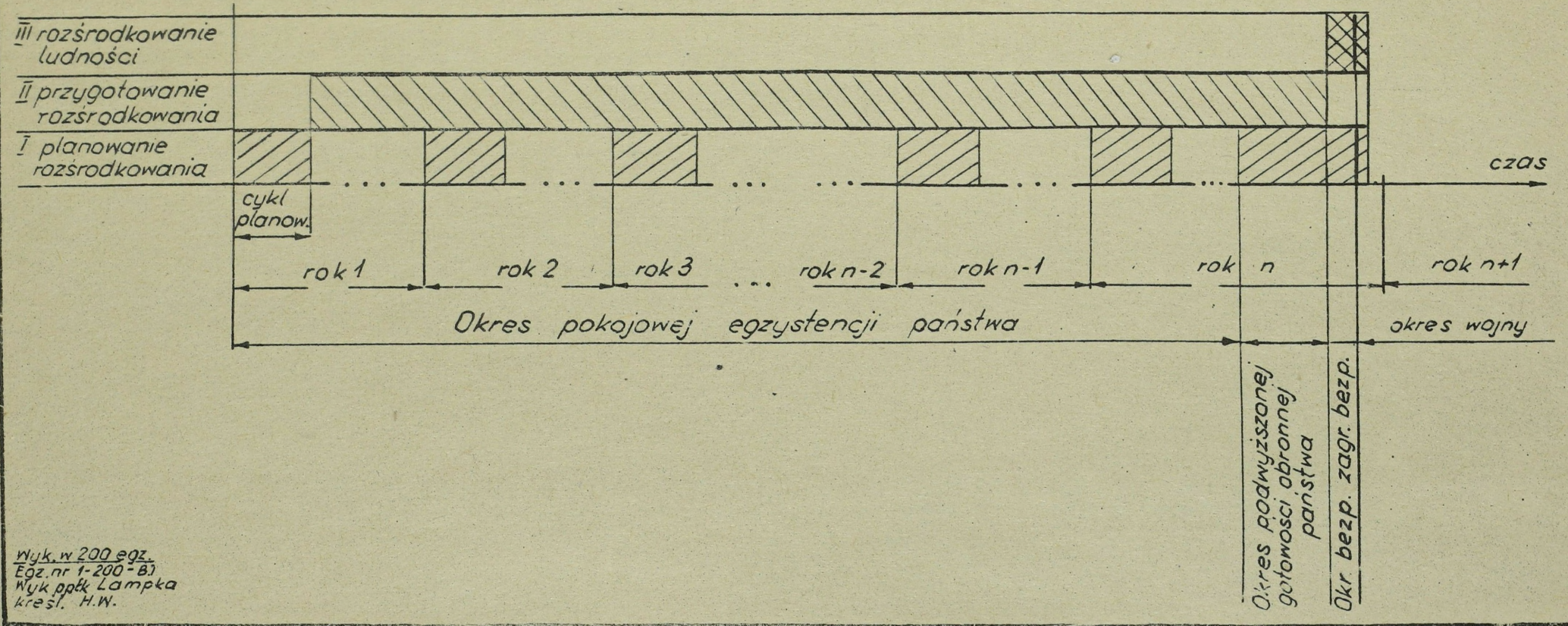
Egz. nr 1-200 bibl. tajna

Wyk. ppłk Lampka, druk OH, dn. 29.12.69r.

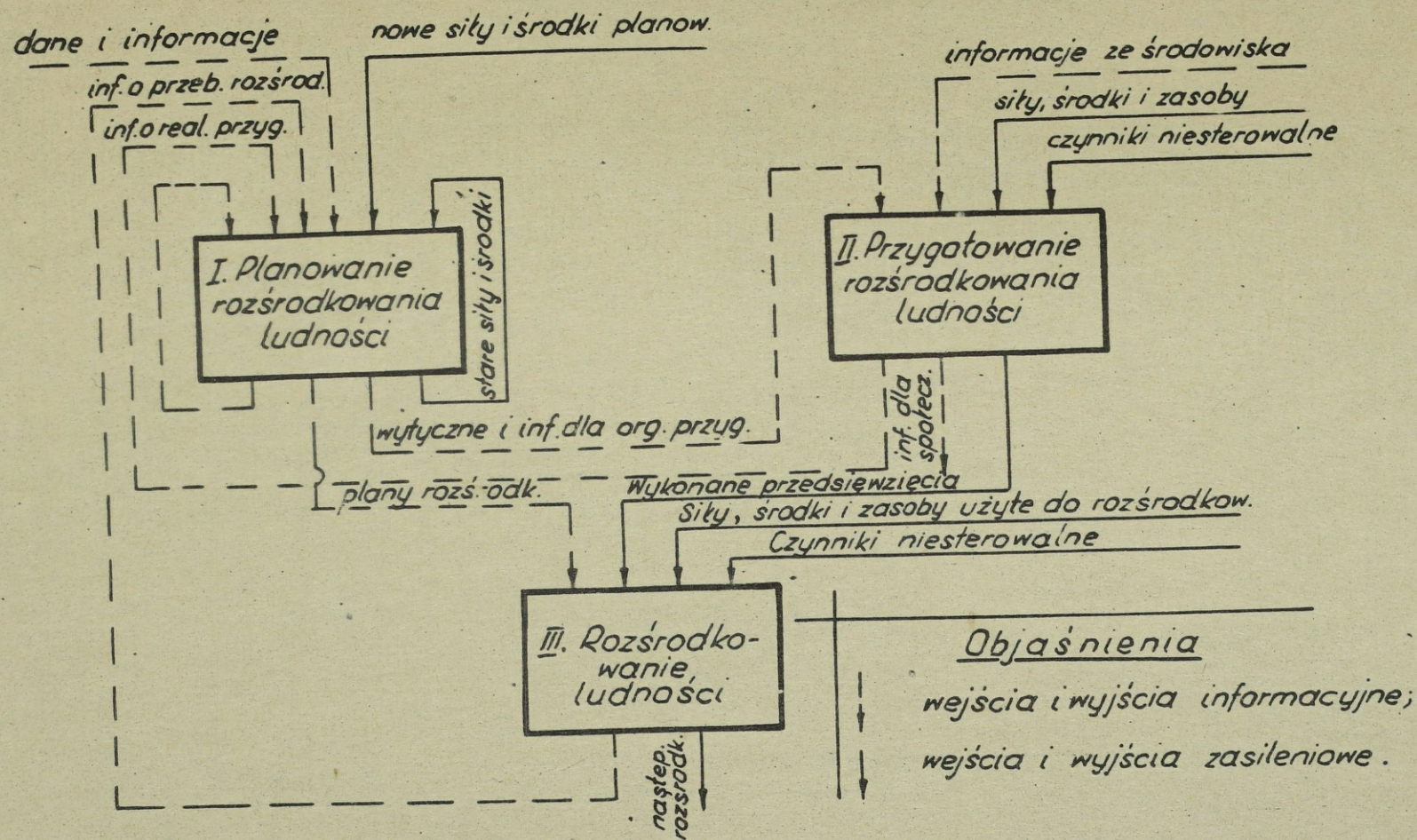
Nr ks. 02947/03859/WW

Kor. HW

Rys. 1
Operacja rozśrodkowania ludności

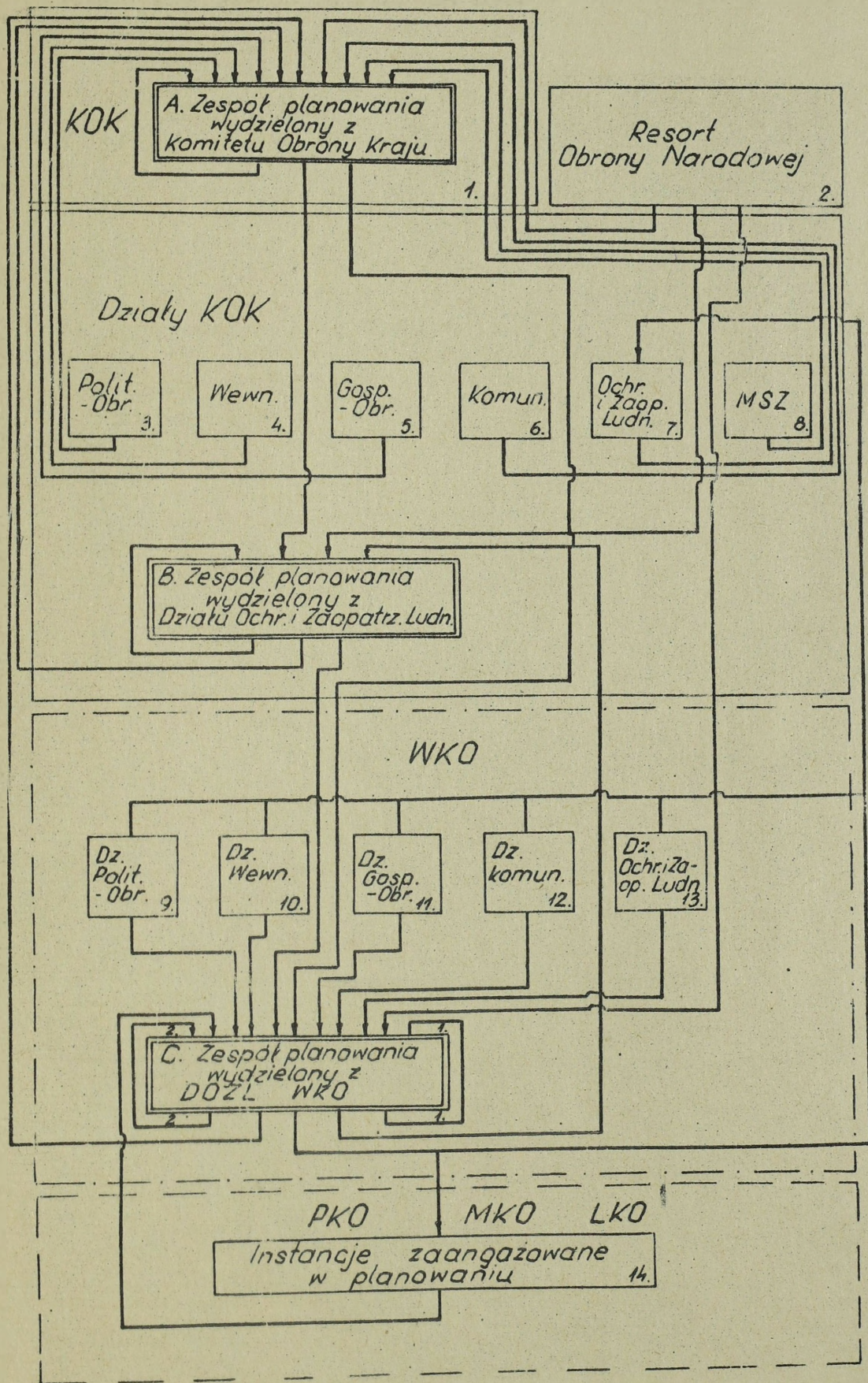

Wyk. w 200 egz.
Egz. nr 1-200-B.1
Wyk. ppłk Lampka
kresl. H.W.

Rys. 2

Uproszczony model operacji rozśrodkowania ludności

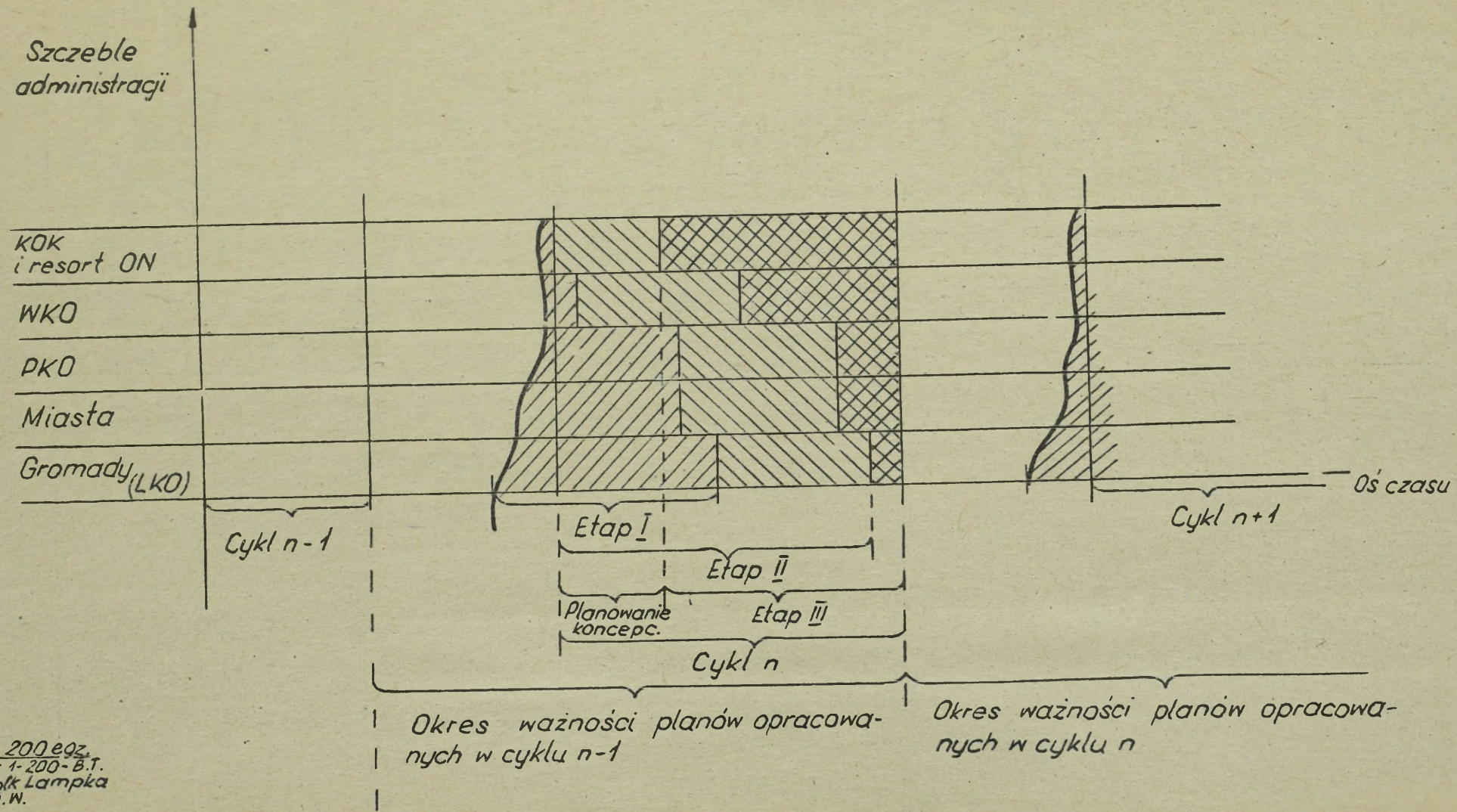

Model cybernetyczny planowania rozstrądkowania ludności
Wariant

Nyk. w 200 egz.
Egz. 1-200 - B.F.
Nyk. ppłk Lampka
kreśl. H.W.

Rys. 4

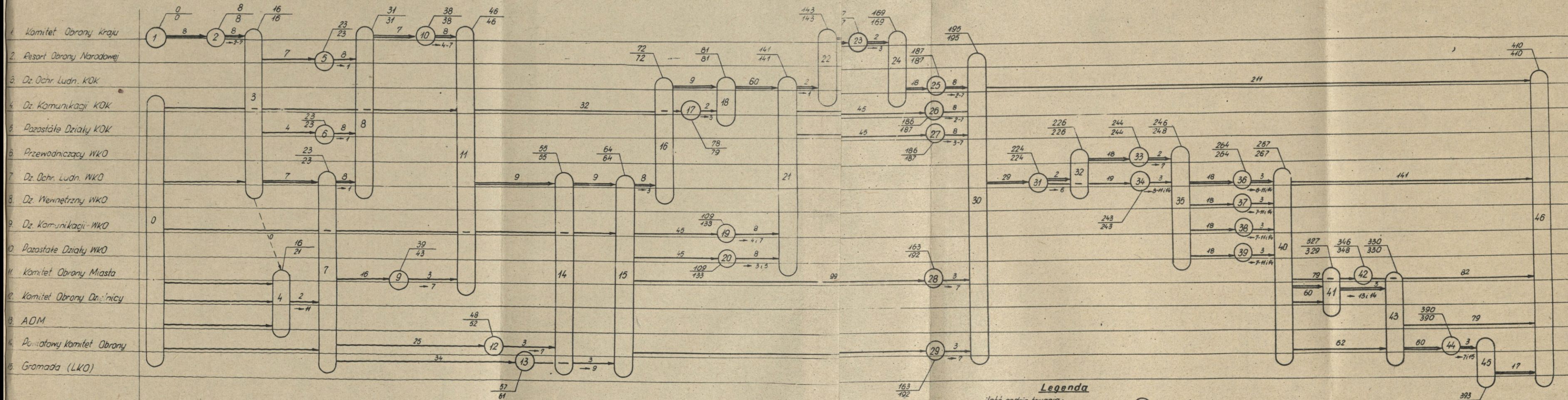
Etapy planowania rozśrodkowania ludności

Wyk w 200 egz.
Egz. nr 1-200-B.T.
Wyk. ppłk Lampka
Kres. H.W.

Rys. 5 SIĘĆ ZALEŻNOŚCI CZYNNOŚCI, PLANOWANIA ROZŚRODKOWANIA LUDNOŚCI

Egz. nr
Poz. nr 03860/WW

Wuk. w 200 egz.
Egz. nr 1-200 B.T.
Wuk. pok. lamaka
kres. 4.W.

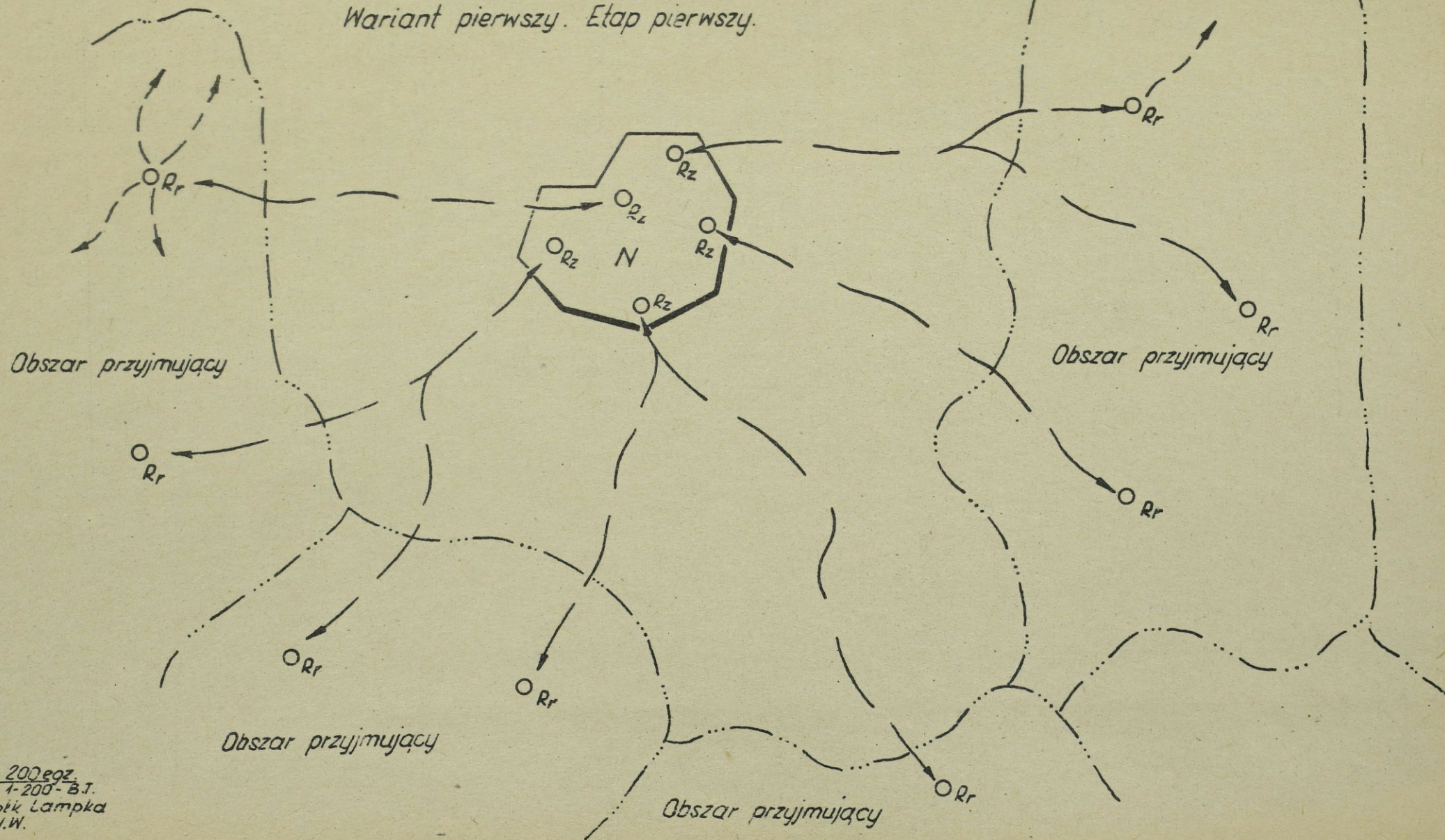
- Legenda**
- ilość godzin trwania;
  - czynność;
  - czynność na ścieżce krytycznej;
  - czynność przestania;
  - numer kolejny adresata.
  - zdarzenie;
  - numer zdarzenia;
  - najwcześ. termin zaistnienia zdarzenia
  - najpóźn. termin zaistnienia zdarzenia

Rys. 6

Egz. nr 03860/WW

Kinematyka rozśrodkowania ludności miasta „N”

Wariant pierwszy. Etap pierwszy.

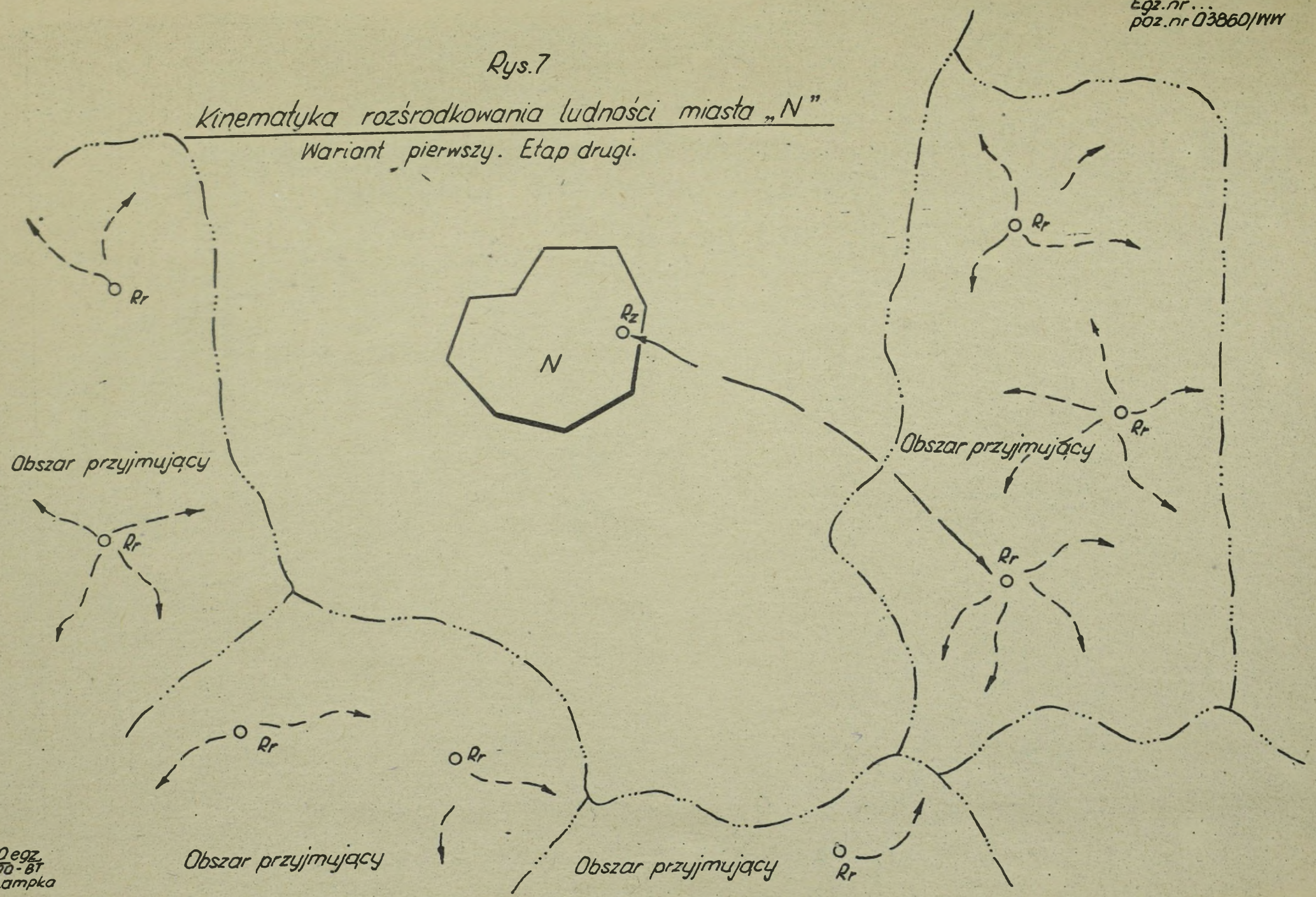

Nyk. w 200 egz.
Egz. nr 1-200-B.T.
Wuk. ppłk Lampka
kresl. H.W.

Rys.7

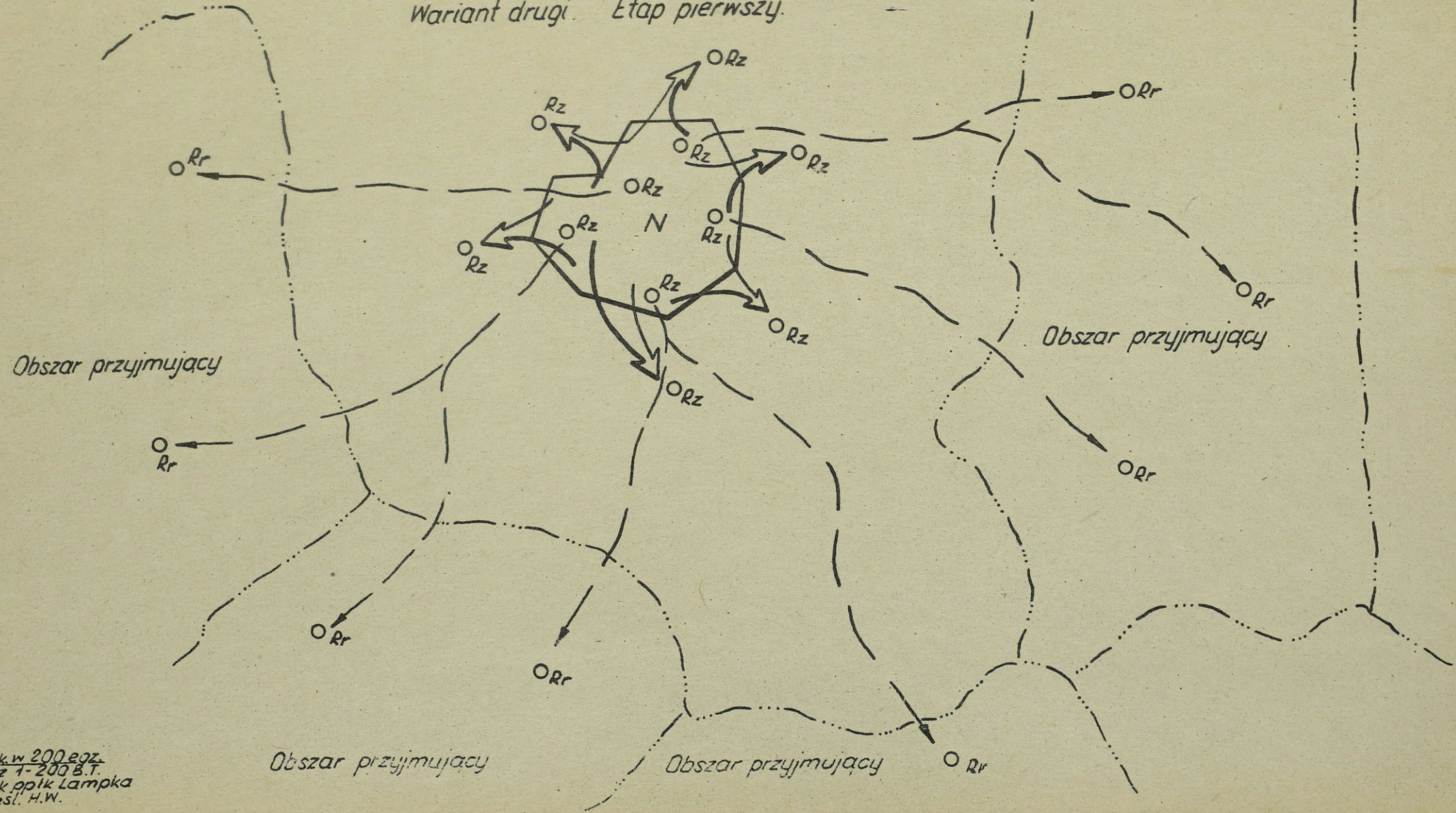
Kinematyka rozśrodkowania ludności miasta „N”

Wariant pierwszy. Etap drugi.

Wyk. w 200 egz.
Egz. nr 1-200-BT
Wyk. ppłk Lampka
kreśl. H.W.

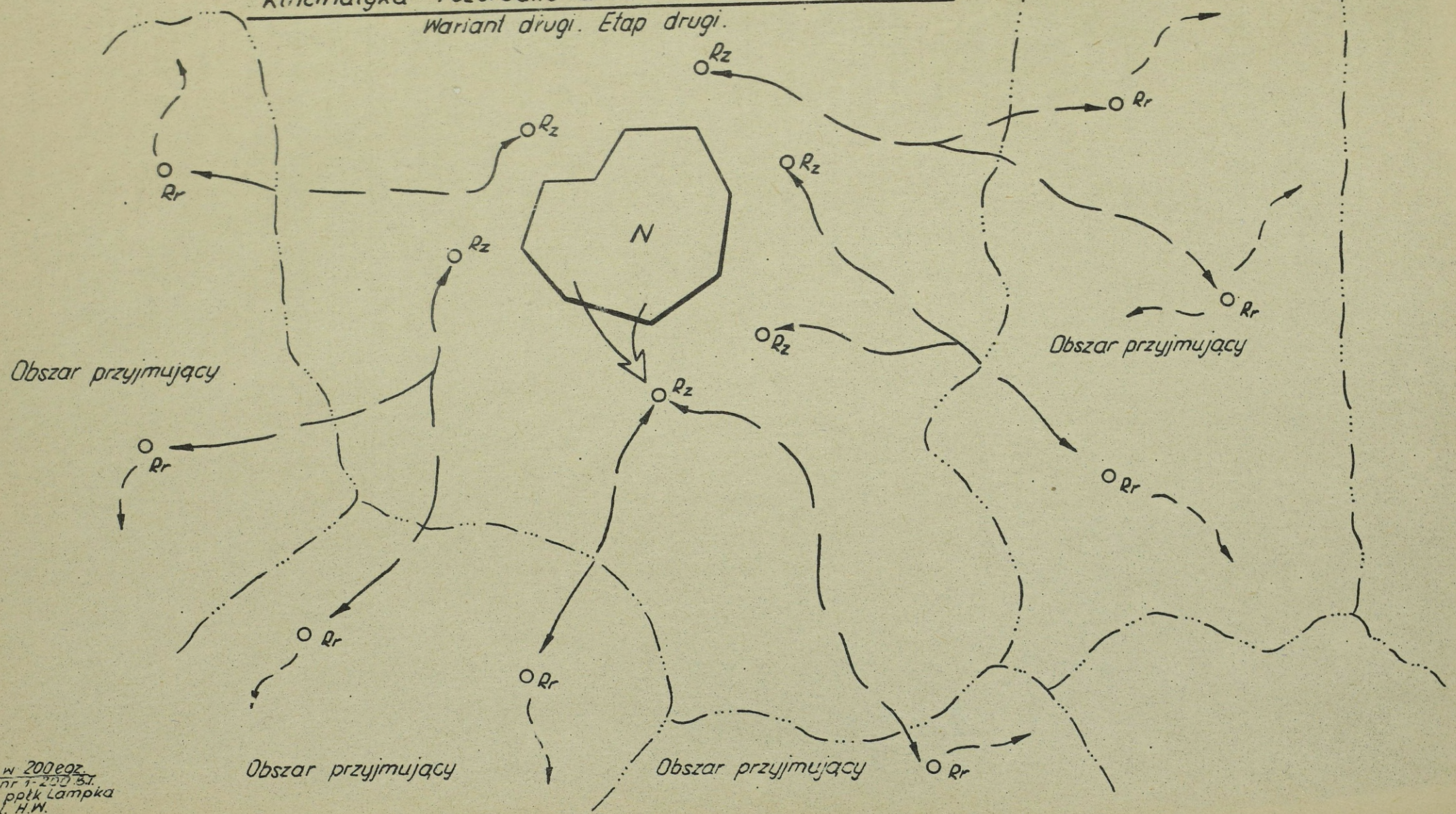
Rys. 8
Kinematyka rozśrodkowania ludności miasta „N”
Wariant drugi. Etap pierwszy.

Nyk. w 200 egz.
Egz. 1-200 B.T.
Nyk. ppłk Lampka
Kraśl. H.W.

Rys. 9

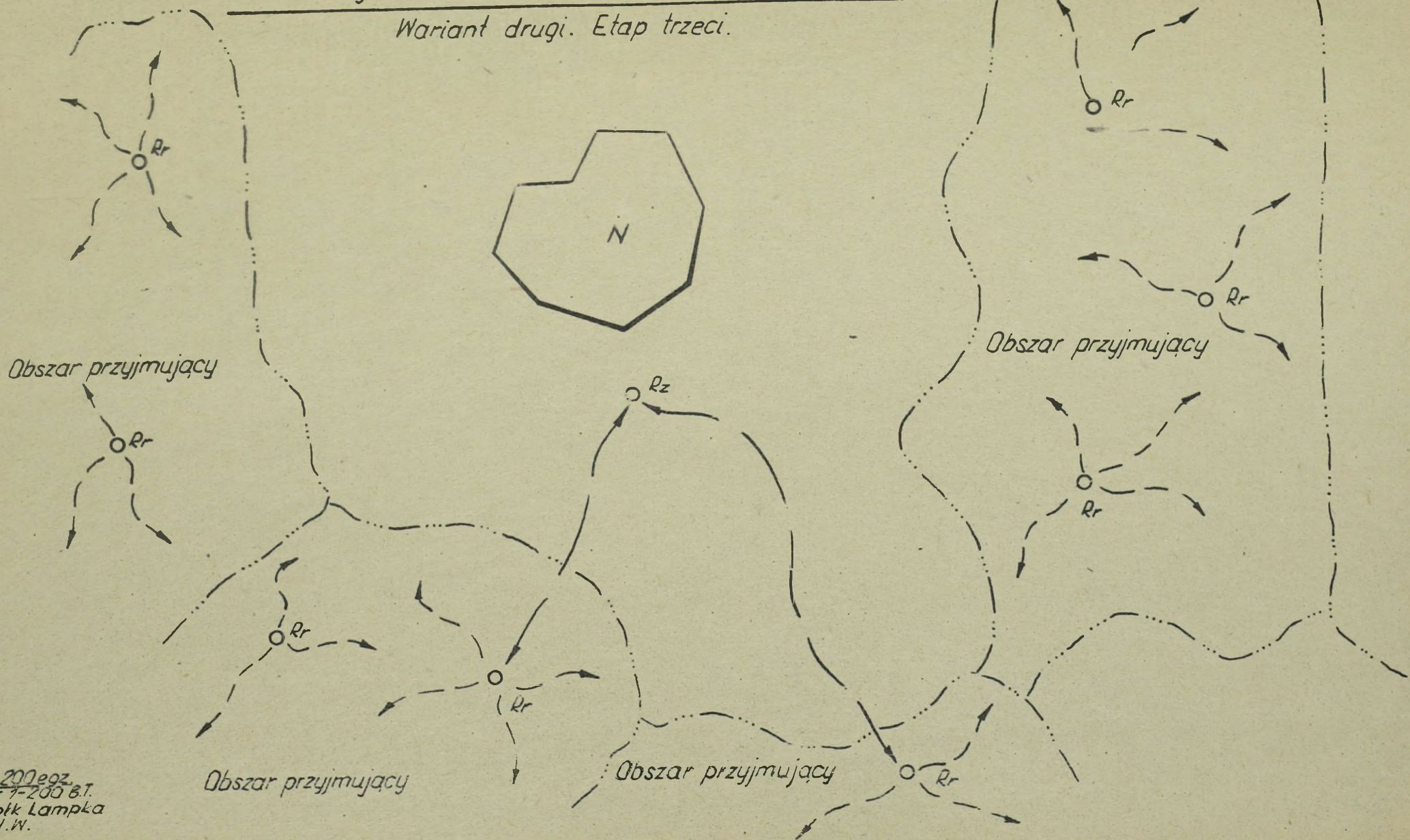
Kinematyka rozsirodkowania ludności miasta „N”
Wariant drugi. Etap drugi.

Wuk w 200 egz.
Egz nr 1-200 51.
Wuk. pptk Lampka
křest. H.W.

Rys. 10

Kinematyka rozśrodkowania ludności miasta „N”
Wariant drugi. Etap trzeci.

Wuk. w 200 egz.
Egz. nr 7-200 B.T.
Wyk. opłk Lampka
kresl. H.W.

Wykaz niektórych norm

aktualnie przyjmowanych przy planowaniu rozśrodkowania ludności

1. Powierzchnia kwaterunkowa na jedną osobę:
  - a/ rozśrodkowywanych: ..... 4 m²
  - b/ gospodarzy: ..... 6 m²
2. Minimalna ilość wody pitnej dla jednej osoby na dobę 15l.
3. Średnia ładowność środków transportowych:
  - a/ furmanka konna ..... 5 osób;
  - b/ samochód osobowy /średnia dla samochodów osobowych, furgonetek i mikrobusów/ ..... 5 osób;
  - c/ przyczepa traktora ..... 15 osób;
  - d/ samochód ciężarowy ..... 20 osób;
  - e/ autobus ..... 40 osób;
  - f/ wagon towarowy /kryty/ ..... 30 osób;
  - g/ wagon osobowy ..... 80 osób;
  - h/ statek rzeczny /barka rzeczna/ ..... 200 osób.
4. Średnie prędkości:
  - a/ ruch pieszy ..... 3 km/h;
  - b/ furmanki konne ..... 5 km/h;
  - c/ traktory kołowe ..... 10 km/h;
  - d/ samochody ciężarowe ..... 20 km/h;
  - e/ samochody osobowe, autobusy ..... 30 km/h;
  - f/ pociągi osobowe ..... 30 km/h;
  - g/ pociągi towarowe ..... 20 km/h;
  - h/ statki i barki rzeczne ..... 15 km/h.

ARCHIWUM
KABLOTKI SZKOLENIOWE
KADENCJA SZKOLENIA GENERALNEGO
Gen. por. broni K. Swieroszewski
№ 37752

